

RECORDER

Magazine over Mediahistorie

Terugblik op
Uitzending
Gemist

de Werkwinkel

Schatkamer
gaat open

DIEREN
VOOR DE
CAMERA

VAN DE REDACTIE

Televisie bestaat dit jaar 75 jaar, het zal u niet zijn ontgaan. Het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid ontplooit diverse initiatieven, waarover u in het vorige nummer en ook in dit nummer meer kunt lezen. En in oktober kunt u een 75 jaar-televisiespecial van Recorder verwachten. Daarin zoeken we naar de minder bekende invalshoeken en laten we graag de mensen die erbij waren aan het woord. Heeft u bijzondere herinneringen aan 75 jaar televisie? Was u in de studio of keek u die eerste uitzending in De Rozenboom in Bussum? Werkten uw ouders bij de televisie of wilt u een vergeten aspect van de Nederlandse televisiegeschiedenis over het voetlicht brengen? We zien uw tips en suggesties tegemoet.

Dan de huishoudelijke mededelingen. Zoals u weet wordt *Recorder* geheel door vrijwilligers gemaakt en we hebben de abonnementsgelden hard nodig om de druk- en verzendkosten te kunnen betalen. We rekenen dus ook dit jaar weer op uw bijdrage! Heeft u nog geen abonnement, u vindt de informatie in de kleine lettertjes hieronder en op onze website.

04	50 jaar Omroep Brabant	28	AFN bracht rock 'n' roll
08	Orkesten na de Bevrijding	30	VGO-katern
10	VPRO 100: Nicolette Bruining	33	Reünie NOS Den Haag
13	Podcast met Hans Schiffers	34	Terugblik Uitzending Gemist
14	Michel van der Plas	38	Muziekschatten
17	Op de korrel	41	Kostuums Eugenie Brands
18	Trans World Radio	44	Koos Postema
20	Schatkamer gaat open	45	In Memoriam

Op de cover: Louis is acteur, hier in actie voor een KPN reclamespotje. Hij is een van de sterren uit de stal van Tineke van Rheenen van Animal Casting Holland. Dick Klees sprak met haar over haar bijzondere beroep. Lees verder op pagina 24.

Foto: KPN

Eindelijk een aflevering zonder reiskosten voor *Recorder*.

Ik ga de voordeur van mijn huis in Hilversum uit en 25 meter verder stap ik een fietspad op. Al tien jaar geleden aangelegd, maar een naambordje is er nog steeds niet. In officiële gemeentestukken staat de naam en zelfs Google Maps weet hoe dit fietspad heet. Maar het bordje met de naam Lex Karsemeijer ontbreekt. Twee en een half jaar lang heb ik aan de gemeente gevraagd of er eindelijk zo'n blauw bordje kan komen. Want dat lijkt me leuk: dat er dankzij deze rubriek een nieuw straatnaambordje wordt geplaatst. Daar wil ik bij zijn om een foto te maken.

Alexander Leopold Ferdinand Karsemeijer (van 1912) was eerst zelf zanger van oratoria. Ruim tweehonderd keer zong hij in de Matthäus-Passion, maar echt bekend werd hij op de radio. Als oprichter en dirigent van twee NCRV-koren: Pro Musica en meisjeskoor Sweet Sixteen. Kent iemand nog de hit *Peter* uit 1960? "Peter is mijn ideaal, grijze trui en rode sjaal. Blauwe ogen, donker haar. Groot en knap en achttien jaar." Eén van de zangeressen was Henny Stoel: "Wij meisjes van Sweet Sixteen noemden hem Oom Lex. Zijn vrouw, die onze repetities op de piano begeleidde, was tante Mies. Zij schreef onder andere *Peter*. Haar liedjes over verliefde tieners die dromen van een romantische liefde zijn onder ons oud-leden het populairst. Tegenwoordig hebben we om het jaar een reünie. Lekker zingen, beginnend met onze tune *We'll sing for you as long as we are here...*"

Karsemeijer was ook chef lichte muziek bij de NCRV. Toen er in 1966 heisa was over de opmerking van John Lennon dat The Beatles populairder waren dan Jezus, zette hij alle muziek van de groep op de zwarte lijst van zijn omroep. Tot verdriet van dj Skip Voogd. Samen met Johan Bodegraven presenteerde Karsemeijer avondvullende *Studio Ster*-avonden. Vergelijkbaar met de *Bonte Dinsdagavondtrein* (AVRO) en *Showboat* (VARA), een genre dat in de jaren 50 miljoenen aan de radio kluisterde. In 1972 besloten Oom Lex en Tante Mies Sweet Sixteen op te heffen, omdat er steeds minder radio-uitzendingen waren voor een koor.

Op 12 december 1991 overleed Lex Karsemeijer op 79-jarige leeftijd in zijn woonplaats Bussum. Het zou daarna nog bijna 35 jaar duren voordat infra-monteur Jan het straatnaambordje in de wijk Anna's Hoeve vastschroefde. Zonder plechtige onthulling, geen wethouder te bekennen, alleen een verslaggever van *Recorder*.

Joost Huijsing is journalist en was jarenlang verbonden aan *Vroege Vogels*

Rob Bogaerts/Anefo

Joost Huijsing

RECORDER 3e Jaargang April 2026

Recorder is een uitgave van het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid, de Stichting Omroephistorie en de Vereniging VGOmedia. *Recorder* verschijnt viermaal per jaar en wordt gezonden naar personeel van Beeld & Geluid, contribuanten van de Stichting Omroephistorie en leden van de Vereniging VGOmedia.

Internet: Recordermagazine.nl
Contact: redactie@recordermagazine.nl

Redactie: Bas Agterberg, Liselotte Doeswijk (eindredacteur), Willem Hekhuis (coördinator VGO-katern), Jan Jaap Kassies, Dick Klees, Evert Kooij, Bas Nieuwenhuijzen, Benno Roozen, Raymond Serré, Alicia Tough (vormgever), Peter Veenendaal, Nico Warnaar, Arno Weltens.

Medewerkers aan dit nummer: Hans Beerekamp, Hylke Beerstra, Nol van Bennekom, Robert Briel, Joost Huijsing, Frans van Lier, Peter Schavemaker, Erwin Voorhaar, René Went.

Beeldmateriaal: Animal Artists Holland, AVROTROS, Beeld & Geluid, Elvin Boer, Rob Bogaerts (Anefo), Kim Brand, Robert Briel, Joost Huijsing, Dick Klees, Astrid Klijman, KPN, Evert Kooij, Frans van Lier, Muziekschatten.nl, Nationaal Archief, Omroep Brabant, Benno Roozen, Trans World Radio, Erwin Voorhaar, Nico Warnaar

Druk: Ten Herkel, Loosdrecht.

Rechten: De redactie streeft ernaar auteursrechtelijke aanspraken te honoreren.

Niet altijd vallen die te achterhalen. Wie meent rechten te kunnen doen gelden, melde zich.

Overname: Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

ISSN-0920-8003

Abonnementen en donaties: De redactie en auteurs werken allen onbezoldigd aan het tijdschrift. Help het tijdschrift mogelijk maken en neem een abonnement. Vanaf 22 euro per jaar, over te maken op NL09INGB0005611696 t.n.v. Stichting Omroephistorie o.v.v. huisnummer en postcode. Donaties zijn eveneens welkom en komen geheel ten goede aan *Recorder*.

HET GEVOEL VAN HIER

Boek over 50 jaar Omroep Brabant

Journalist en oud-Omroep Brabant-medewerker Tom van den Oetelaar maakte het jubileumboek “En dit is Omroep Brabant...” 50 jaar het gevoel van hier over 50 jaar Omroep Brabant. Benno Roozen (ook oud-Omroep Brabant) sprak met hem en selecteerde enkele spraakmakende fragmenten uit het boek.

door Benno Roozen

Op woensdag 1 september 1976 begon de regionale Omroep Brabant, dat is komende september 50 jaar geleden. In de eerste jaren waren er enkel radio-uitzendingen in de regio Eindhoven. De andere drie Brabantse regio's sloten pas in 1989 aan met radio. En de eerste tv-uitzending was er op 1 september 1997.

Boekfragment: De eerste radio-uitzending

Op woensdag 1 september om 12.30 uur, is het zover. Door de Zuidoost-Brabantse ether klinkt een korte, snelle bewerking van het lied *Hertog Jan van Brabant*. Het muziekje is gemaakt door Bertus Borgers, de latere directeur van de Rockacademie in Tilburg. Hij heeft de opdracht aangenomen zodat hij de repetities met zijn nieuwe band Sweet d'Buster kan betalen. Na de tune horen de luisteraars omroepster Els van Essen: “En dit is Omroep Brabant vanuit Eindhoven.” Die woorden zullen vanaf dan iedere werkdag te horen zijn om kwart over zeven 's morgens, half één 's middags en zes uur 's avonds via 91,9 megahertz. In het weekend is de omroep er ook twee keer, met op beide dagen ook sport. Voor de rest hoort de luisteraar de programmering van Hilversum 3. De zender staat in Mierlo en is te horen in de regio Eindhoven, Helmond en de gemeenten in de Kempen: een gebied van zo'n 600.000 inwoners.

Waarom moest het boek er komen?

Tom van den Oetelaar: “Nou, omdat Omroep Brabant voor mij een behoorlijk unieke geschiedenis heeft. Het was de eerste zelfstandige regionale omroep van Nederland, die al kort na oprichting met opheffing werd bedreigd. Daarna die rare constructie met vier eigen regiostudio's en met twee omroepen op één zender: Radio 1 en Omroep Brabant. Toen begon de omroep met televisie, en uiteindelijk ontwikkelde het mediabedrijf zich tot de nummer één op radio en ook online. Dat is dus een unieke geschiedenis. En het moment om die geschiedenis op te schrijven is dit moment. Want nu, vijftig jaar na dato, zijn de *founding fathers* (allemaal mannen) van het eerste uur er bijna allemaal nog. Dus je kunt uit eerste hand die verhalen nog optekenen.”

Boekfragment: Vier regionale edities

In 1999 wordt al wel duidelijk dat de vier regionale ochtend-uitzendingen definitief verleden tijd zijn. Ze waren 'een stap te ver', staat in het jaarverslag. Terugblikkend is directeur/hoofdredacteur Gert Bielderman er klip en klaar over: “Hoe hebben ze het in hun bolle hersens gehaald om dat te doen? Toen ik die situatie voor het eerst meemaakte, met vier regionale opperhoofdjes, die met de chef nieuwsdienst en mij erbij iedere dinsdag zo'n beetje de hele middag zitten te vergaderen over helemaal drie keer niks? Ik had dat al heel gauw gezien, eerlijk gezegd.”

Jij hebt door dat schrijven van het boek natuurlijk de hele rode lijn

van die omroep meegekregen. Wat heeft je nou het meest getroffen uit die hele trits van gebeurtenissen?

“Wat Darwin zegt; het zijn niet de slimsten, het zijn degenen die zich het beste aan kunnen passen die overleven. En ik denk dat dát me getroffen heeft. Dat Omroep Brabant, ook met alle tegenstand erbij, zich toch altijd op een heel prettige manier heeft weten aan te passen aan de nieuwe werkelijkheid, ook voor zijn mensen. Dat gaat dus over wendbaarheid en flexibiliteit van het bedrijf én van de mensen die voor dat bedrijf werken. Een voorbeeld? Nou, Omroep Brabant is van origine een radiobedrijf dat later televisie is gaan maken. Dat heeft natuurlijk de nodige gevolgen gehad voor de mensen die voor dat bedrijf werkten. Op een bepaald moment kwam ook online om de hoek kijken. Omroep Brabant is daarbij echt heel doortastend en met een duidelijke visie te werk gegaan. Daarbij zijn ook wel lastige keuzes gemaakt. Zoals het schrappen van de afdeling varia tv. Als het niet uit de lengte komt, moet het uit de breedte komen.”

“Wat ik heel erg leuk vond, was het beschrijven van de uitbreiding van de regio's. Die uitbreiding was iets wat ik niet zelf heb meegemaakt. Maar er gebeurde toen ineens ontzettend veel. Het was enerzijds van oorsprong de grote droom van Omroep Brabant om provinciaal te worden. En anderzijds zag je dus ook dat daardoor die pioniers van het eerste uur op een heel andere manier in dat bedrijf kwamen te staan. Dus je kreeg een nieuwe lichtermedewerkers, in Breda, Den Bosch en in Tilburg. Dat waren eigenlijk allemaal eigen koninkrijkes. En dat verhiel zich allemaal op een bepaalde manier ten opzichte van dat moederschip in Eindhoven. Dat vond ik ook fascinerend om te beschrijven.”

De reportfoon

Omdat het geld niet tegen de plinten klotste, kwam creativiteit vaak ongewild bovendrijven. In de beginjaren was de telefoonlijn de enige manier om vanaf locatie in de uitzending te komen. “Maar niet immer was de kwaliteit van de telefoonverbindingen buitensporig goed”, schrijft programmaleider Christ van den Besselaar in het jaarverslag

Omroep Brabant

Benno Roozen

Boven: de eerste radio-uitzending vanuit Studio Eindhoven in 1976. Onder: Louis van der Veer ontwikkelde voor Omroep Brabant de reportfoon.

van 1981. Technische knappe koppen hebben daarom onder leiding van hoofd Techniek Louis van der Veer een apparaat ontwikkeld om via de telefoonlijn op betere kwaliteit in de uitzending te komen: de reportfoon. Een apparaat waarop je, via je gewone telefoonlijn thuis, een microfoon en een koptelefoon kunt aansluiten. Het zou niet lang duren voordat de reportfoon bij de hele omroep gemeengoed was.

Boekfragment: Corona

Terugblikkend trekt hoofdredacteur Renzo Veenstra ook lessen uit de coronatijd. “We hebben te weinig ruimte gegeven aan het tegengeluid”, oordeelt hij: “We hebben allemaal geleefd, echt alle journalisten, in het idee dat dit zo heftig is dat je alles moet doen om het te voorkomen. Dus natuurlijk laat je je inenten. Natuurlijk draag je een mondkapje. Ik weet nog dat ik naar de Lidl ging om boodschappen te doen. En in mijn hoofd werd ik woest om die ene langharige gast die er zonder mondkapje rondliep. Wat ben je dan voor lul? Want je brengt anderen in gevaar. Maar we hadden kritischer moeten zijn op de overheid en ook op de vaccinaties. En we hadden milder moeten zijn voor de ‘wappies’ die zeiden: er is hier iets gek aan de hand. Niet omdat ze gelijk hadden, maar ze hadden wel recht op dat verhaal.”

Waarover mocht jij niet schrijven?

“Ik mocht over alles schrijven. Er zijn mij vooraf geen enkele beperkingen opgelegd.”

Waarover heb je niet geschreven waarover je wel had kunnen schrijven?

“Ook niet. Ik heb alles geschreven wat ik had willen beschrijven. Ik heb wel gespeeld met netelige, lastige kwesties. Dan moet je denken aan mensen die op een vervelende manier Omroep Brabant hebben verlaten. Daar heb ik zeker in het begin ernstig over nagedacht hoe ik dat onderwerp een plek kon geven in het boek. Om toch uiteindelijk te bedenken dat daar in dit boek geen plaats voor is. Omdat het boek gaat over Omroep Brabant en hoe het bedrijf Omroep Brabant zich heeft ontwikkeld. Daarbinnen zijn individuele dingen gebeurd; er zijn allerlei presentatoren geweest die vroeg of laat van het scherm zijn getrokken. Vervelend, want een presentator wil maar één ding en dat is presenteren. Ik heb dat zelf ook meegemaakt. Niet leuk, maar zo gaat het nou eenmaal. Nou ja, dat zijn individuele dingen, daar gaat het boek niet over. Dat zegt niets over wat Omroep Brabant is.”

Weerman en eerste tv-uitzending

Het boek verhaalt natuurlijk over de bekendste weerman van (Omroep) Brabant: Johan 'Goeiemorregel' Verschuuren (1935 - 2021), over De Contente Mens van bakkerszoon Nol Roessel (1920-2001) en over de Brabantse bard Gerard van Maasakker die met *Hee Gao-*

de Mee de wekelijkse uittips voor Zuidoost-Brabant vergezelde. Ook de populariteit van Omroep Brabant wordt beschreven: in het begin luisterde 46,6 procent van de inwoners van Zuidoost-Brabant elke dag. Maar ook komt in het boek de eerste tv-uitzending op maandag 1 september 1997 aan de orde, die meer dan dramatisch verliep. “Een nachtmerrie was het, een geweldige afgang”, zegt voormalig directeur/hoofdredacteur Gert Bielderman nu.

Boekfragment: De eerste tv-uitzending

Als eerste komt gelegenheidsomroepster Joska Zinkweg in beeld, vanuit de regieruimte: “Dan nu, voor de allereerste keer: *Brabant Nieuws*.” En dan. Tv-verslaggever Anouschka Moerel: “Er kwam niks. Er kwam niks. En er kwam nog steeds niks. Iedereen zat met samengeknepen billen in die zaal.” Verslaggever Jan Waalen: “Een van mijn meest traumatische ervaringen. We bleven een stilstaand beeld zien van Joska Zinkweg. Geen tien seconden, geen twintig seconden. Ik weet niet hoe lang het heeft geduurd. Ik zat daar tussen al die genodigden en ik kon wel door mijn stoel zakken. Het was echt verschrikkelijk.” In de technische ruimte heeft regisseur Roel Rambags aanvankelijk niets in de gaten: “Ik zag het beeld wel lopen op een preview. Pas toen ik op het afkijscherm keek van de uitzending, zag ik dat het mis ging. Ja wat gebeurt hier? Hoezo werkt het niet?” Audiotechnicus Pascal Muskens: “Het gedeelte van Joska was opgenomen en daarna had de regio op zender

geschakeld moeten worden. Maar toen bleek dat de machine waar Joska uit werd weggestart, rechtstreeks op de zender was geprikt. Dus we konden schakelen wat we wilden, er gebeurde helemaal niks meer op de zendlijnen. Dat was natuurlijk mega frustrerend.” Rambags: “Het was kennelijk niet getest. Dat moest worden opgelost, niet wetende wat voor drama zich afspeelde in de schouwburg.”

Eigenlijk is er in en rond Omroep Brabant vanaf het prille begin tot aan de dag van vandaag gediscussieerd of een regionale omroep wel bestaansrecht heeft. Hoe is dat nu in 2026?

“Ik heb het idee dat die discussie minder speelt dan ooit. Want je ziet nu bijvoorbeeld ook dat er een enorme lobby is bij sommige politici om de landelijke publieke omroep te *bashen*. En de regionale omroep komt in dat hele *bashen* verrassend goed weg. Kijk, Omroep Brabant is er sinds 1976, vanaf 1989 kwam de regionale omroep in zo goed als heel Nederland. De relevantie van die regionale omroep is inmiddels wel bewezen. Niet alleen vanwege de fijnmazige laagdrempelige voorziening en het feit dat je er snel bent als er stront aan de knikker is. Maar zo'n omroep weet ook meteen wie je hebben moet in die situaties. En vooral ook om het gevoel van die regio door te geven aan het publiek.”

En hoe heeft Omroep Brabant dat gedaan?

“Met *ups* en *downs*. Er zijn periodes geweest dat de omroep zich uit die regio's begon terug te trekken omdat het niet meer te betalen was. Ook omdat televisie gefinancierd moest worden. Gevolg was dat het fijnmazige netwerk van die vier regio's voor een deel teniet werd gedaan. Het correspondentennetwerk was bijna volledig verdwenen. Later is dat met regio-verslaggevers weer een stuk teruggekomen. En het zelfbewustzijn bij de Omroep Brabant-verslaggevers is ook weer teruggekeerd. Mijn boek maakt dat wel duidelijk.”

En voor wie destijds vaak luisterde, komen er in het boek vergeten feiten voorbij: er waren radioprogramma's voor minderheden in het Turks, Marokkaans en Spaans, je had een taalrubriek (*Bij wijze van sprèke*), een rubriek over gevonden en verloren huisdieren,

Omroep Brabant

De AI-versie van presentatrice Nina van den Broek.

berichten voor boer en tuinder (met jargon als de referentie gewasverdamping en nuka's, nuchtere kalveren) en - ja hoor... - een dagelijkse felicitatiebriek, muzikaal ondersteund door marsmuziek.

Boekfragment: AI Nina

Op maandag 6 mei 2024 start Omroep Brabant met het experiment. Vanaf dat moment presenteert de AI-versie van presentator Nina van den Broek, met de waarschuwing in beeld “De presentator van deze video is met AI gemaakt”, eenvoudige nieuwsberichten op de website en app van de omroep. “Een mooie aanvulling op onze berichten”, oordeelt Veenstra in een begeleidend bericht op de website: “Maar we willen ook tegemoetkomen aan de ontwikkeling in de maatschappij dat jonge mensen en laaggeletterden liever video's zien dan verhalen lezen. We hopen hen iets extra's te kunnen bieden.” Van den Broek is op die dag met heel andere dingen bezig: “Ik versloeg de huldiging van PSV. Voor het eerst was ik vier uur live op tv, dus ik was echt wel zenuwachtig. Het was heel leuk gegaan, dus aan het eind was er best wat ontlasting en heb ik wat biertjes gedronken.” De volgende dag komt Van den Broek met de effecten van die biertjes nietsvermoedend op haar werk. “Maar er stond allemaal pers op de stoep.” Die dag geeft ze interviews aan het *Jeugdjournaal*, *RTL Nieuws* en *Met het oog op morgen*. Talloze media maken melding van ‘AI Nina’.

Het boek over 50 jaar Omroep Brabant zal tegen de zomer te koop zijn in de webshop van Omroep Brabant, [Omroepbrabant.nl](https://www.omroepbrabant.nl)

The Skymasters en het Metropole Orkest hielden de herinnering aan onze bevrijders levend

Na de Bevrijding groeide de behoefte aan lichte muziek van eigen bodem. De twee daartoe opgerichte orkesten ontstonden terwijl in het bevrijde Nederland de euforie over de nederlaag van de nazi's op zijn hoogtepunt was.

door Nol van Bennekom

Al voor de Bevrijding stichtte het Militair Gezag onder leiding van generaal Kruls een voorlopige omroep, Radio Herrijzend Nederland. Tegelijkertijd groeide het besef dat er weer muziek van eigen bodem noodzakelijk was in de programmering. Daartoe werden na de bevrijding twee lichte muziekorkesten gevormd, het Metropole Orkest onder aanvoering van Dolf van der Linden en The Skymasters onder leiding van Pi Scheffer.

Een vliegtuig als beeldmerk

The Skymasters zijn vernoemd naar het Amerikaanse troepentransportvliegtuig Douglas DC 4 Skymaster uit de Tweede Wereldoorlog. In december 1946 verscheen voor het eerst een boekje over The Skymasters. Op de omslag prijkt rechts boven een niet mis te verstane getekende afbeelding van dit viermotorige toestel. Daarin staat o.m. dat het orkest al op 3 januari 1946 de eerste repetitie had “in de studio van het imposante AVRO omroep paleis te Hilversum”. Het orkest heette toen nog The Red, White and Blue Stars en repeteerde onder leiding van Pi Scheffer die ook de muziek zelf had geschreven. Willy Kok had de zakelijke leiding. Op 1 juni 1946 werd de naam gewijzigd in The Skymasters.

Ella Fitzgerald

Het boekje heet compleet *The Skymasters spelen en Annie de Reuver zingt Populaire Songs*. Er staan tientallen liedteksten in, zowel Neder-

landse als Engelse. Zo schreef de entertainer Cees de Lange de muziek en de tekst van het liedje *Weet je...? (Ik zag haar voor het eerst op een soireetje)*. Ook Tom Erich komt er in voor met *Marjoleintje*. De tekst is van Anton Beuving. Ook de tekst van de later door Ella Fitzgerald beroemd geworden song *Ev'ry time we say goodbye, I die a little* is in het boekje opgenomen.

Europese top

The Skymasters ontwikkelden zich tot een van de beste Europese orkesten. Het direct vanuit Nick Vollebregts Jazz Cafe in Laren uitgezonden wekelijkse radioconcert *Swingtime* onder leiding van Tony Nolte was een iconisch programma, door AVRO-man Joop de Roo geproduceerd. Het orkest bestond uit louter solisten met grote namen als Ack van Rooyen, Ferdinand

De omslag van het boekje *De Skymasters* uit 1946 met rechts bovenin een tekening van het troepentransportvliegtuig Douglas DC 4 Skymaster

Povel, Bart en Erik van Lier, Henny Kluyvers, Herman Schoonderwalt, Rudi Brink, Henk Meutgeert, Wim Overgaauw en Cees Kranenburg.

Het is de vraag of al die muzikanten hebben geweten dat de Bevrijding door de geallieerden het fundament is geweest voor de oprichting van hun orkest The Skymasters en in feite de herinnering aan het troepentransportvliegtuig Douglas DC 4 Skymaster vijftig jaar levend heeft gehouden.

The Skymasters hebben bij de AVRO een lang leven gehad, wel een halve eeuw. Toen het wegens bezuinigingsmotieven als een van de allerlaatste radio-orkesten werd opgeheven was dat eeuwig zonde.

Park Lane Club

Het Metropole Orkest onder leiding van Dolf van der Linden heeft eveneens een duidelijke link met de Bevrijding. Na de Bevrijding hadden de in Hilversum gelegeerde Canadese officieren en onderofficieren een ‘eigen’ officiersmess in het toenmalige Hotel Jans aan de Stationsstraat 1. Daar mocht behalve onze Canadese bevrijders niemand anders komen. Er werd een uitzondering gemaakt voor Hilversumse meisjes.

Anders zou er niet veel aan geweest zijn. De Canadezen hadden hun officiersmess de naam ‘Park Lane Club’ gegeven. De jonge pianist Dolf van der Linden speelde in hotel Jans met een eigen bandje voor de Canadese officieren. Daarin speelden ook de twee joodse violisten Sem Nijveen (ook trompet) en Benny Behr, die beiden de oorlog hadden overleefd.

Terwijl Dolf van der Linden met zijn ensemble in de Park Lane Club voor de vrolijke noten zorgde, was majoor H.J. van den Broek op last van het Militair Gezag bezig een nieuwe omroep te organiseren. Radio Herrijzend Nederland begon steeds meer vorm te krijgen met een reportagedienst en een hoorspelafdeling. Ook vond de majoor dat er orkesten in vaste dienst dienden te komen. Hij ging kordaat aan de slag. De joodse dirigent Albert van Raalte kon al op 1 juli 1945 beginnen met repetities van het Radio Philharmonisch Orkest van liefst honderd musici. In datzelfde jaar ontstonden het Radio Kamerorkest, het Omroeporkest, het Vaudeville Orkest (later vervangen door het Promenade Orkest), het Metropole Orkest en het Groot Omroepkoor.

Metropole Orkest

Tot grote verbazing van Dolf van der Linden klopte majoor Van den Broek bij hem aan met de vraag of hij een groot veelzijdig orkest zou kunnen formeren in de min of meer lichte amusementsmuziek. Dolf heeft nooit precies geweten waarom nou juist hij was uitgekozen om zo'n orkest samen te stellen. Dat was nog moeilijk genoeg aangezien de benodigde musici allemaal waren uitgezworven over Nederland, Duitsland en België. Niettemin was hij zeer vereerd door de opdracht. Van der Linden kon met geen mogelijkheid een naam voor zijn orkest verzinnen. Uit de overlevering komt het verhaal dat de Canadese manager van de Park Lane Club in Hotel Jans met de naam Metropole Orkest op de proppen was gekomen. Maar in het boek *Metropole Orkest 60 jaar* staat dat een omroepfunctionaris inbrak bij een repetitie en riep “Heren, ik moet even storen, maar het is uitstekend hoor, Metropole Orkest wordt het”.

Wat vrijwel zeker wel afkomstig is van de Canadese manager is de titel van de herkenningmelodie van zijn nieuw te vormen orkest welke Dolf gecomponeerd had: *Park Lane Senenade*, een briljante melodie in een briljant arrangement die gedurende 45 jaar via de radio in miljoenen huiskamers heeft geklonken. Bijna een halve eeuw lang werd met de *Park Lane Serenade* de herinnering aan de Bevrijding door de Canadezen en hun Hilversumse officiersmess levend gehouden.

Nol van Bennekom is journalist, schrijver, muzikkenner en contrabassist

NICOLETTE BRUINING

EEN DOMINEE IN DE VERTE

Op 29 mei 1926 werd de Vrijzinnig Protestantse Radio-Omroep opgericht, dit jaar een eeuw geleden dus. Van puur religieus en levensbeschouwelijk ontwikkelde de programmering zich tot progressief. Onveranderd bleef de maatschappelijke betrokkenheid die de omroep vanaf het begin meekreeg van de oprichters, onder aanvoering van dr. Nicolette Adriana Bruining.

door Bas Nieuwenhuijsen

Een vrouw als omroepionier is uitzonderlijk en dat was Nicolette Bruining zeker. Toen ze bij het nieuwe fenomeen omroep betrokken raakte in het begin van de jaren 20 van de vorige eeuw had eigenlijk niemand daar ervaring mee. Radio was iets voor natuurkundigen en technici en werd vooral gebruikt voor het draadloos seinen van berichten, bijvoorbeeld naar schepen. In Nederland werd de omroep geboren in 1918, toen ingenieur Idzerda vanuit Den Haag een van tevoren in de krant aangekondigd muziekprogramma ging uitzenden, bedoeld voor een groter publiek. De Nederlandse Seintoestellen Fabriek (NSF) nam de rol van Idzerda, die na enkele jaren failliet ging, over en met het groeien van de populariteit van de radio nam ook de belangstelling voor het nieuwe medium bij politieke en godsdienstige stromingen toe. Alle zuilen wilden hun stem door de ether laten klinken en hun boodschap verkondigen. Zo ook de Vrijzinnig Protestantisten die zich hadden georganiseerd in de Nederlandse Protestanten Bond.

Die NPB vormde in 1923 een Centrale Commissie voor het Vrijzinnig Protestantisme. Drijvende kracht en secretaris daarvan was Nicolette Bruining, geboren in 1886 en theologe. Ze was in 1916 aan de Uni-

Beeld & Geluid

versiteit van Amsterdam gepromoveerd, bij haar vader professor Albert Bruining, gaf tijdens haar studie al les in godsdienst aan de vrijzinnige kweekschool van het Haagsch Genootschap en ging na haar promotie ook Hebreeuws geven op middelbare scholen in Den Haag.

V.P.R.O.

Volgens een biografisch artikel over haar van Fricke Oosten in het Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland maakte Bruining in 1917 of 1918 op de kweekschool een experiment met radio mee en raakte ze geïnteresseerd in de mogelijkheden van het medium. Bruining zette vanuit

de Centrale Commissie voor het Vrijzinnig Protestantisme een subcommissie voor radiozaken op, samen met theologiestudent Everhard Spelberg, die later vele jaren predikant-secretaris van de V.P.R.O. zou zijn. Samen maakten ze proefuitzendingen en Bruining nam ook zitting in een commissie-Posthuma die de regering moest adviseren op radiogebied. Toen besloten werd dat alleen verenigingen zendtijd kregen, ging de commissie radiozaken van de NPB verder als de Vrijzinnig Protestantse Radio Omroep. Bruining trad aan als voorzitter en bleef dat 30 jaar lang tot 1956.

De V.P.R.O. was dus opgericht om het geluid van de Vrijzinnig Protestantisten laten horen en dat bleek ook uit de programmering in de eerste decennia van het bestaan van de omroep. Veel religieus-levensbeschouwelijke bijdragen zetten de toon en Bruining had daarin een zeer actief aandeel, zoals ze ook regelmatig schreef voor het eigen blad van de V.P.R.O. en talloze toespraken hield op ledenbijeenkomsten in het hele land.

Onvermoeibaar actief

In die tijd was het voor vrouwen nog niet mogelijk om dominee te worden (Spelberg was dat bijvoorbeeld wel), maar zij beschouwde zichzelf als 'predikante' van de 'radiogemeente' van de V.P.R.O.-leden. "Een dominee in de verte", zoals ze het zelf omschreef in de *De Groene Amsterdammer* (08-09-1956, zie ook

het uitgebreide artikel van drs. Freda Dröes, *Dr. Nicolette Bruining. De ontwikkeling van een 'kritisch' theologe*, in *Proeven van Vrouwenstudies Theologie*, deel II).

Haar omroepwerk moest ze onderbreken tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen de Duitsers de omroepverenigingen ophieven en de genazificeerde Nederlandsche Omroep instelden. Hoewel Bruining en de V.P.R.O. voorstander waren van een nationale omroep, waren zij niet pro-Duits. Bruining zelf hielp tijdens de bezettingsjaren een aantal Joodse leerlingen, waarvoor zij later postuum de Yad Vashem-onderscheiding heeft gekregen.

“ZE BESCHOUWDE ZICHZELF ALS ‘PREDIKANTE’ VAN DE VPRO-RADIOGEMEENTE”

Na de oorlog kwamen de 'oude' omroepverenigingen terug in de ether. Zo ook de V.P.R.O., met Bruining als voorzitter. Ze was opnieuw onvermoeibaar actief voor de radio en in de vereniging, zo maakte ze jarenlang de rubriek *Vandaag*, een soort dagopening op de zender. Ze bleef een bestuurlijke tandem vormen met Spelberg, met wie ze een harmonieuze samenwerking had (zie

o.a. *De Golda Meir van de VPRO*, Willem Pekelder, 29-05-2016, vpro.nl/artikelen/de-golda-meir-van-de-vpro). Hun band was blijkbaar ook persoonlijk goed, want op 7 november 1953 was het Bruining die het huwelijk inzegende van Spelbergs zoon Gerard, toen net dominee geworden in Warga, en Rietje de Jongste, tv-omroepster van de V.P.R.O., in de Tesselschadekerk in Hilversum.

Kritisch

In 1956 trad Bruining terug als voorzitter van de V.P.R.O., maar ze bleef bestuurslid en werd benoemd tot erevoorzitter. Ook verder bleef ze maatschappelijk zeer actief. Ze bekleedde een imposante reeks functies in organisaties in binnen- en buitenland, veelal van vrouwen op religieus, academisch en/of maatschappelijk gebied. Op 12 april 1963 overleed ze, 76 jaar oud. De veranderingen in haar omroep heeft ze niet meegemaakt. Aan

In 1951 viert de V.P.R.O. haar 25-jarig bestaan met een bijeenkomst in de Jaarbeurs Utrecht. Links van Bruining loopt minister J.A. Joekes.

Anefo / Nationaal Archief

Bruining was 30 jaar lang voorzitter van de V.P.R.O. en liet het Vrijzinnig Protestante geluid horen in het blad van de omroepvereniging en op tallozen leden-bijeenkomsten.

het einde van de jaren 60 maakten de V.P.R.O.-programmamakers zich los van de Vrijzinnig Protestantse dominees. De omroep liet de puntjes in de naam vallen en ging een uitgesproken progressieve koers varen, met geruchtmakende programma's zoals *Hoepla*, de *Barend Servet-shows*, de maatschappijkritische satire van Kees van Kooten en Wim de Bie en ga zo maar door.

Wat zou Bruining, gepromoveerd theologe, van de moderne VPRO vinden? Ze zou zich mogelijk niet aangesproken hebben gevoeld door het ongeloofige karakter van de huidige VPRO, want zelf was ze wel gelovig. Haar biografie drs. Freda Dröes zegt hierover: "Uit haar denken over wat ze waarneemt, gelooft zij in de scheppingsgedachte en in de ziel. Zij is ervan overtuigd dat er in de wereld en in de mens een plan is en een streven naar een doel en dat die werkelijkheid adequaat wordt uitgedrukt in wat God genoemd wordt." Dat doet denken aan de opvattingen over Intelligent Design (het universum is het werk van een intelligente ontwerper) die in onder meer de Verenigde Staten opgeld doen, maar niet bij de VPRO. Desgevraagd denkt Dröes toch dat Bruining zich nog steeds bij de VPRO thuis zou voelen. "Zij had vooral belangstelling voor de culturele kant van godsdienst en richtte zich met name tot buitenkerkelijke mensen. Ze was bovendien zeer kritisch. Ik zie haar dan ook als voorloopster van de huidige VPRO, die is mede door haar toedoen ontstaan."

Omroepgebouwen
TOEN
en
NU

door Nico Warnaar

Muziekpaviljoen

Het Muziekpaviljoen (Sumatralaan 45, Hilversum) heeft sinds 2010 de gemeentelijke monumentenstatus. Medio jaren 60 was dit het eerst gebouwde studiocomplex van wat toen nog het Omroepkwartier heette en het gebouw werd gedoopt als Audiocentrum. Nog tijdens de bouw kwamen hier al de radioprogramma's van Hilversum III vandaan. Naast vele radiostudio's herbergde het pand de Radionieuwsdienst, de Fonothek (geluidsdragers) en de Muziekbibliotheek (bladmuziek). Thans biedt het gebouw plaats aan diverse commerciële mediabedrijven.

toen

nu

RECORDER
PODCAST

door Peter Schavemaker

Hans Schiffers en zijn Marconi Oeuvre Award

Hans Schiffers ontving in januari 2026 de Marconi Oeuvre Award uit handen van zijn radiovoorbeeld Felix Meurders. Mediajournalist Peter Schavemaker sprak met Schiffers over zijn 40-jarige radio- en tv carrière die begon als postbezorger bij de VARA, waar hij zijn radio- en tv helden, zoals Koos Postema en Sonja Barend dagelijks tegenkwam. De media was een grote droom voor de jonge Hans Schiffers, net als de wens om striptekenaar te worden bij Marten Toonder. Uiteindelijk koos hij voor radio en tv, bij de AVRO. Als Hilversummer zag Schiffers op zijn fiets Willem Duys op straat lopen, later in zijn carrière werd Hans bij de AVRO gezien als de nieuwe Duys.

AVROTROS / Elvin Boer

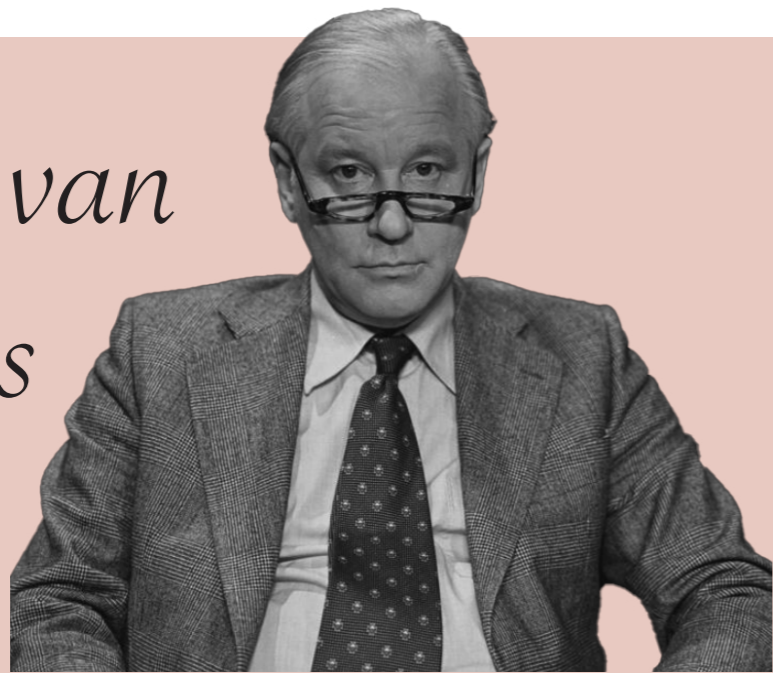
In de podcast zijn fragmenten te horen van zijn eerste radio-uren bij de Hilversumse piraat City Radio en *Adelheid kent geen tijd*, zijn eerste radioprogramma op een landelijke zender (juni 1985). Vele radioprogramma's volgden, waarin hij Paul McCartney, Brian Wilson, George Michael, Björn Ulvaeus van ABBA, Mick Jagger en Keith Richards interviewde vanuit zijn grote betrokkenheid voor de artiest en muziek. Schiffers is ook voice-over van vele televisieprogramma's en muziekpodcasts en presenteerde *De Sleutels van Fort Boyard* en *Boggle*. Inmiddels is Hans Schiffers schatbewaarder van *Arbeidsvitaminen*.

Beluister de Recorder podcast via de QR-code of de link: [Recordermagazine.nl/schiffers](https://recordermagazine.nl/schiffers)

Michel van der Plas

*Gewaardeerd schrijver
die maar niet uit de
schaduw kwam*

Beeld & Geluid

Michel van der Plas, het alter ego van Ben Brinkel, had succes als auteur van cabaret- en liedjesteksten. Maar verscholen achter bekende vertolkers als Wim Sonneveld en Frans Halesema bleef hij een onbekende. Zijn weduwe Cella Brinkel richt, bijna dertien jaar na zijn overlijden, een monumentje op voor haar Ben.

tekst en foto's Evert Kooij

Op het naambordje in het appartementengebouw van Cella Brinkel-de Jong staan twee namen van haar in 2013 overleden echtgenoot: B.G.F. (Ben) Brinkel en zijn alter ego Michel van der Plas. De weduwe van de schrijver-journalist ziet uit naar mijn komst, ze wil graag over haar man vertellen. “Het is de eerste keer dat ze mij iets komen vragen.”

Michel van der Plas was journalist, biograaf, vertaler, dichter en auteur van cabaret- en liedjesteksten. In al die genres had hij succes. Maar wie weet dat de conference *Frater Venantius* van Wim Sonneveld uit zijn pen kwam, net als liedjes als *Kees* en *Voor haar* van Frans Halesema? Verscholen achter de vertolkers bleef Van der Plas een onbekende.

Met zicht op de boekenkast die getuigt van het uitgebreide oeuvre richt Cella Brinkel bijna dertien jaar na zijn overlijden een monumentje op voor haar Ben. “Ik pak weleens een bundel en begin te lezen op de pagina's waar het boekje opent. Ik kan er zo van genieten, het verveelt nooit.” De bewondering voor het werk van de man met wie ze een huwelijk had van 61 jaar, is nu intenser dan vroeger. “Hij was een workaholic en kon niet zonder die pen in zijn handen, ik had mijn eigen leven.”

Cella Brinkel (97) is als gevolg van een gebroken heup aangewezen op een rollator en ziet slecht. Mede dankzij een net aangeschaft hoorapparaat kan ze goed verstaan en herinneringen aan de tijd met haar man zijn scherp. Zoals de kennismaking tussen de beide Hagenaars: “Ik zag hem voor het eerst bij mijn oom en tante en twee neven met wie hij bevriend was. Op een goede dag nodigde hij me uit om naar de kermis op het Malieveld te komen. Hij zou daar met een groepje zijn, maar behalve hij en ik waren er geen anderen. Dat heeft hij slim gedaan, hij had me te pakken. En hij heeft me nog steeds te pakken.”

Ze leerde hem kennen als een verlegen jongen die goed kon leren en veel las. Hij was graag op zichzelf en deed veel dingen alleen. Met voetballen waagde hij zich wel aan een teamsport, maar de solist in hem maakte dat hij doelman was. Van zijn vader kreeg hij een strenge opvoeding. Cella Brinkel: “Hij kon een fiets krijgen als hij met alleen met tien thuis kwam. Hij kreeg de fiets niet omdat er tussen de tien één negen zat.”

Opleiding stond dicht en niet toe

Vader Brinkel had in Den Haag zes winkels waar bedden, tapijten en ‘manufacturen’ werden verkocht. Hij hoopte dat zijn zoon in de zaak zou komen. Maar de jonge Ben zag een toekomst als priester voor zich waarvoor hij tijdens de Tweede Wereldoorlog de opleiding begon aan het Kleinseminarie van het Bisdom Haarlem. In die tijd maakte een gedichtenbundel van de Vlaamse priester Guido Gezelle (1830 – 1899) de dichter in hem los. Hij werd er zo door gegrepen dat hij ging schrijven.

“Hij heeft eens gezegd: de dichter in mij heeft geleden onder de journalist. Maar hij ging er niet onder gebukt.”

De priesteropleiding stond het maken van gedichten niet toe. “Hij moest bij de directeur komen”, zegt Cella Brinkel, “die hem waarschuwde dat hij van school zou worden gestuurd als hij ermee doorging. Ben ging er tegen in: waarom niet, Guido Gezelle is ook zo begonnen. Daar mocht hij zich van de directeur niet mee vergelijken. Ben zei: dat doe ik ook niet, maar hij is wel een voorbeeld voor me.”

Ben Brinkel kon het dichtend niet laten maar deed dat nu onder een schuilnaam. “Het regende toevallig en dat bracht hem op Van der Plas. Michel vond hij een mooie voor naam. En daar zit je dan aan vast.” Hij werd opnieuw bij de directeur geroepen, er was een telegram dat hij ter plaatse moest openen. Daaruit bleek dat hij toch weer was gaan

dichten. “Hij kon het schooljaar afmaken, maar na de vakantie mocht hij niet meer terugkomen.”

Nadat hij in Den Haag het gymnasiumdiploma haalde, werd hij toegelaten op het toen net opgerichte Opleidingsinstituut voor het Buitenland in Breukelen, het huidige Nijenrode. De keuze voor deze opleiding wakkerde bij Brinkel sr. de hoop aan dat zijn zoon toch in de zaak zou komen, maar de ambitie voor het schrijverschap was sterker.

Hij stuurde gedichten naar *Elsevier*, het begin van een loopbaan bij het weekblad dat een werkzaam leven lang stand zou houden. Hij maakte interviews, reisverslagen en schreef columns. “Hij was daar geweldig op zijn plaats, daarom is hij er nooit meer weggegaan. Hij heeft geweldige reizen gemaakt, ontmoette bijzondere mensen en zijn journalistieke werk was heel succesvol.”

Over zijn tijd bij het weekblad heeft hij eens gezegd: de dichter in mij heeft geleden onder de journalist. Maar hij ging er niet onder gebukt, zegt Cella Brinkel. “We zaten een keer bij een of andere lunch aan tafel bij koningin Juliana. Ze vroeg aan mijn man: schrijf je nog gedichten? Hij zei: mevrouw, daarin moet ik u in teleurstellen. Ik zou het wel willen, maar er moet brood op de plank komen. Een gedichtenbundeltje levert natuurlijk niets op. Juliana vond dat dat niet klopte, wat je het liefste doet moet op de eerste plaats staan. Maar Ben zei: mijn gezin gaat altijd voor.”

Wim Sonneveld belde aan

Michel van der Plas vond in zijn jaren bij *Elsevier* wel tijd om cabaret- en liedjesteksten te schrijven. En hij leverde hij tekstbijdragen voor *Cursief*, het radioprogramma dat ‘schuin tegen de dingen aankijkt’ dat van 1967 tot 1975 door de KRO werd uitgezonden.

Michel van der Plas had zijn reputatie als schrijver van cabarettteksten toen al lang bewezen door zijn samenwerking met Wim Sonneveld. “Enkele jaren na ons trouwen in 1952 werd aangebeld en stond Sonneveld voor de deur. Of mijn man thuis was. Dat was het geval, hij zat te schrijven. Sonneveld vroeg of hij hem af en toe een tekst kon leveren omdat hij zo mooi met woorden omging.”

Het was het begin van een succesvolle samenwerking, waaruit behalve *Frater Venantius de Tearoom-tango* en de stalmeester van Paleis Soestdijk zijn voortgekomen. “Het ging geweldig tussen die twee. Ben kon zich heel goed verplaatsen in degene voor wie hij schreef, hij wist precies hoe het bij Sonneveld en anderen uitpakte. En Sonneveld kon er veel van maken. Ook met Frans Halsema ging het achter elkaar goed. Frans op de piano en hij zat er met een pen naast. Het was een prettige afwisseling met zijn werk bij *Elsevier*.”

Sonneveld en Halsema stonden in de schijnwerpers, de auteur bleef anoniem. Het lot van tekstdschrijvers, al traden Annie M. G. Schmidt, drs P. en Ivo de Wijs wel uit de schaduw. En niet te vergeten Godfried Bomans die veel met Michel van der Plas gemeen had. Beide mannen waren schrijvers met een katholieke achtergrond die elkaar wisten te vinden. Maar er was één groot verschil, Van der Plas was bescheiden, Bomans wist juist de aandacht op zich te vestigen.

“Hij moest een pen vasthouden. Alleen zo konden de woorden op het papier vloeien.”

“Ze zagen elkaar veel, Bomans woonde vlakbij ons. Ze konden goed praten, maar ik zou niet zeggen dat ze bevriend waren. Bomans shockeerde, mijn man was mild naar anderen. Hij had gezonde humor en wilde nooit iemand beschadigen. Hij was nooit uit de hoogte, maar hechtte wel aan stijl. De pastoor was voor hem meneer pastoor en niet Jan.”

Een vrijwel zekere toekenning van de AKO-literatuurprijs aan Michel van der Plas ging niet door. Heeft hem dat dwars gezeten? “Dat denk ik wel. Maar het lag ook aan hemzelf, hij was solistisch en wars van kunstenaars die met elkaar optrokken om in de aandacht te komen.”

Elsevier groot geworden door Michel van der Plas

Ook met een postume erkenning ging het niet goed. Door een misverstand bleef een toespraak bij de uitvaart van Michel van der Plas in de binnenzak van toenmalig hoofdredacteur Arendo Joustra. Cella Brinkel: “Hij had willen zeggen dat Michel van der Plas niet groot geworden is door *Elsevier*, maar dat *Elsevier* groot geworden is door Michel van der Plas. Het is het mooiste compliment dat hij had kunnen krijgen.”

Het KRO-televisieprogramma *Kruispunt* maakte in 2012 een portret van de schrijver die aan het einde van zijn leven weer meer Ben Brinkel dan Michel van der Plas was. Hij zei daarin: “Ik ben opgevoed met de biecht en de zonde en dat heeft zwaar gewogen in mijn leven”. Cella Brinkel: “Dat was niet dagelijks te merken, maar hij had wel snel een schuldgevoel. Dat is aangewakkerd door de strenge opvoeding en zijn verblijf op het seminarie. En daar kwam de hongerwinter nog achteraan.”

Dat Michel van der Plas altijd een pen in zijn hand had, was letterlijk. Nooit heeft hij op de computer geschreven. “Hij heeft een keer een typemachine mee naar huis genomen, hij staat hier nog. Hij typte met één vinger, maar hij moest een pen vasthouden. Alleen zo konden de woorden zoals hij zei op het papier vloeien. Hij is met een pen het graf ingegaan. Mijn zoon zei, mama hij kan niet zonder, doe asjeblieft een pen in zijn zak.”

In de hal van Cella Brinkels appartement hangen enkele zelfgemaakte schilderijtjes. Bij het afscheid wijst ze me op een afbeelding van twee dalmatiërs. Ze maakte het met in haar achterhoofd een rijmpje afkomstig uit de pen van haar man.

“Ik zit mij voor het vensterglas onnoemelijk te vervelen. Ik wou dat ik twee hondjes was, dan kon ik samen spelen.”

Fotorubriek

Na het vorige nummer zijn gelukkig weer veel NTS-medewerkers herkend. Han Hagen zag zijn vader P.H. Hagen die in 1961 als portier begon en later brandwacht werd. Eveline Stegenga herkende haar vader Bob (Popke) Stegenga die begon bij de studiodienst en hoofd bedrijfsbeveiliging en bewaking werd. Een aantal lezers herkende Roel Renssen, de adjunct-hoofdredacteur van het *NTS Journaal*. Ook Wim Zwerus, Lex van Klingeren (bedieningstechniek), Nico Hiltrop (schakeltechnicus, later regisseur) en Cor Mutsaerts (lichttechniek) zijn genoemd. De jongeman op foto 13 was geen onbekende voor Gerard Meuleman: “Leuk om als 91-jarige jezelf terug te zien als jonge NTS-medewerker.” Hij werkte begin jaren 60 als onderhoudstechnicus in Studio Vitus, waar tijdens de uitzending nog wel eens een defecte camera te repareren was en het bordje ‘Storing’ in beeld kwam: “Een spannende tijd, maar het gaf veel voldoening om met geringe middelen de zaak draaiende te houden,” aldus Meuleman.

In dit nummer weer 19 onbekende gezichten. De man op foto vier zou wel eens regisseur Wim Bary kunnen zijn, maar wie zien we nog meer? Reacties zijn welkom per mail naar redactie@recordermagazine.nl. Zie ook het complete overzicht op: recordermagazine.nl/nts-medewerkers.

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

13

14

15

16

17

19

20

TRANS WORLD RADIO

Wereldwijde verspreiding van het evangelie

tekst en foto's: Nico Warnaar

Wie het gracieuze landhuis in het Schaffelaarpark te Barneveld gadeslaat, zal niet vermoeden dat hiervandaan radio-uitzendingen worden georganiseerd die de gehele wereld overgaan.

“TWR is een mediaorganisatie, die de boodschap van het evangelie verspreidt. Vanuit de Bijbelse opdracht laten we het woord van God overal horen. Dat gebeurt met een mix van radio, DAB, mediaspelers, apps, podcasts en social media. TWR werkt wereldwijd en specifiek in audio-formaten. TWR Nederland is actief sinds 1965; internationaal wordt echter al zeventig jaar uitgezonden.” Aan het woord is Joost Bastiaans, hij is mediamanager binnen TWR NL & België voor de taalgebieden Nederlands en Vlaams.

Goddelijke opdracht

De Amerikaan Paul Feed, zoon van een zendeling in Afrika, heeft TWR opgericht. Na de Spaanse Burgeroorlog verbood de fascistische generaal Franco in 1953 bijbellezen in het openbaar. Als reactie daarop huurde TWR USA een zender in Tanger (Marokko) die op Spanje werd gericht. Via een middengolffrequentie werd de Bijbel integraal voorgelezen in de Spaanse taal. Die uitzendingen bleken in een behoefte te

voorzien, gemeten aan de enorme hoeveelheid positieve reacties van luisteraars. De radiomast in Tanger werd in 1960 vervangen door een mast op een voormalig propagandapark in Monte Carlo (nota bene gebouwd door Hitler) met krachtige kortegolf- en middengolfzenders. Die kanalen waren krachtige kortegolf- en middengolfzenders. Deze uitzendingen waren vooral bedoeld voor christenen achter het toenmalige IJzeren Gordijn. En... het sloeg overal aan, miljoenen mensen toonden hun interesse om naar de boodschap van het christendom te luisteren.

Parallel hieraan richtte Hans van der Steen in 1965 de Nederlands/Vlaamse afdeling op. Hans functioneerde toen als ingenieur bij Philips. Het verhaal gaat dat hij een goddelijke

opdracht ontving. God sprak tegen hem: “Ik wil jou gebruiken om radio-uitzendingen te gaan maken”. Aldus zegde Hans zijn goedbetaalde baan op en kreeg van zijn ex-werkgever apparatuur mee om in Baarn op zijn zolderkamer programma's te gaan maken. De geluidsbanden reed hij in zijn Renault-5 naar de zender in Monte Carlo. Hans betaalde alle onkosten uit eigen zak, pas enige tijd later hielpen particuliere giftgevers en fondsen hem om de financiering rond te krijgen.

Trans World Radio

Verbreiden van hoop

Vandaag de dag bezit TWR verscheidene zendmasten in onder meer Bonaire, Benin, Madagaskar, Swaziland en Paraguay. Het netwerk is hierdoor werelddekkend. TWR presenteert godsdienstig materiaal in maar liefst 190 landen en wel in 230 hoofdtalen plus dialecten, gedurende 24 uur per dag en zeven dagen per week. Hiervoor spannen in totaal 300 (betaalde) medewerk(st)ers zich in. De internationale coördinatie vindt plaats in Cary - North Carolina, Noord-Amerika.

De christelijke radio 'golft' over landsgrenzen en bereikt ook gelovigen die worden vervolgd. Mensen in arme landen – vaak analfabeten – kunnen voor slechts enkele euro's een eenvoudige radio kopen. Want

radio is in veel gebieden nog steeds het meest betrouwbare en meest toegankelijke medium! De programma's van TWR gaan over thema's als Bijbelstudie, vorming, religieuze educatie en bovenal: het verbreiden van hoop. TWR houdt zich verre van politieke signatuur, maar stelt waar nodig wel zijn faciliteiten beschikbaar voor programma's tijdens grote natuurrampen zoals aardbevingen en overstromingen.

Via krachtige middengolfzenders zendt TWR uit voor de bevolking in Latijns-Amerika en in het Amazonegebied, en ook nog steeds via kortegolf, bestemd voor luisteraars in de Saharawoestijn. Een zender die is opgesteld in Estland bedient Rusland, Belarus, Oekraïne en de Baltische staten. Verder maakt men waar nodig gebruik van lokale FM-zenders. Podcasts worden opgezet voor landen waar uitzenden via KG, FM of AM niet mogelijk is. Bovendien wordt 'on demand' luisteren van steeds meer betekenis; via Spotify, Applemusic, YouTube en andere platforms worden voortdurend diverse religieuze programma's aangeboden.

De roeping van TWR moge duidelijk zijn: het evangelie van Jezus Christus verspreiden via een variëteit aan massamedia, zodat mensen Jezus vinden en hem kunnen navolgen. Bijpassende zingevingsdoelinden bestaan uit voorlichtingsprogramma's over gezondheid en - voor boeren in Afrika - landbouw. “Zo is TWR dagelijks bezig met het uitrollen van het goede nieuws op deze aarde. Laat het evangelie overal horen.” Trans World Radio is overigens een interkerkelijke organisatie, dus is niet gebonden aan één kerkelijke genootschap.

Missie en media

Joost Bastiaans meldt verder dat vlak naast de studio's van TWR in Barneveld het interactieve 'Belevingscentrum Missie en Media' is te vinden. Hier legt men aan kinderen en volwassenen speels uit wie de doelgroep is, wat TWR doet en wat er zoal bij komt kijken om een radioprogramma te produceren. Er worden situaties nagebootst zoals: hoe ziet een Afrikaanse hut er van binnen uit, hoe voelen aardschokken aan, hoe is de ervaring om virtueel in een zendmast te klimmen? Deze gratis, vaste expositie telt honderden bezoekers per maand. Luister eens naar de livestream voor een indruk van alle TWR-activiteiten via Twr.nl.

Boven: Hans van der Steen, van ingenieur naar oprichter en omroeper van TWR

Rechts: Joost Bastiaans, mediamanager TWR NL & België

Beeld & Geluid opent de Schatkamer

Half miljoen radio- en tv-programma's komen gratis online

door Benno Roozen

Een lang gekoesterde wens van televisiekijkend Nederland, radioluis-terend Nederland én van Beeld & Geluid zelf gaat in vervulling. Een groot deel van het omvangrijke media-archief wordt openbaar. In mei wordt een platform daarvoor geopend: de Schatkamer. Een half miljoen radio- en televisieprogramma's die tussen 1920 en 2020 door de publieke omroepen zijn gemaakt en uitgezonden, komt daarmee online. Van *Pipo* tot *Brandpunt*, van de *Dik Voormekaar Show* tot *Met het Oog op Morgen*. Maar ook andere collecties, zoals die van het *Polygoon-journaal*. Officieel heet(te) het project het Geheugen van Nederland, maar na een prijsvraag kozen gebruikers van de website van Beeld & Geluid voor de naam de Schatkamer.

De Schatkamer kent voor- en nadelen. Enkele voordelen? Het platform is gratis en reclamevrij online te bezoeken. Met een zoekbalk kun je je favoriete programma zoeken en vinden. Je kunt echter geen programma's downloaden of hergebruiken. Dat heeft te maken met auteursrechten. Om diezelfde reden zijn ook de meeste muziekprogramma's niet te zien op de Schatkamer. En nog (lang) niet alles staat al online. Dat gebeurt de komende jaren. Maar hoe dan ook: de Schatkamer gaat open.

Beeld & Geluid kreeg in 2023 de opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om de deuren van zijn archief te

Beeld & Geluid

openen voor een breed publiek door een online platform te bouwen. In het Coalitieakkoord 2021-2025 (*Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst*) van kabinet-Rutte IV staat het onderwerp nadrukkelijk beschreven. Beeld & Geluid krijgt eenmalig 2,6 miljoen euro via het Ministerie van OCW om de Schatkamer te realiseren.

Auteursrechten

Eén van de te nemen hobbels lag op het terrein van de auteursrechten, de wettelijke rechten die de maker van een origineel werk beschermen, waardoor zij controle hebben en houden over het gebruik en de verspreiding van hun creaties. Het intellectueel eigendomsrecht ontstaat automatisch op het moment dat een werk

wordt gecreëerd. Dat kan gaan om radio- of televisieprogramma's, maar ook literatuur, muziek, films, tot kunst en software.

De hobbels met de auteursrechten werd genomen dankzij de *Out of Commerce*-regeling. Deze Europese regeling stelt erfgoedinstellingen in staat om auteursrechtelijk beschermde periodieken te publiceren zonder toestemming van de rechthebbende, mits deze werken niet langer in de handel zijn of nooit zijn geweest. Dit is mogelijk door afspraken te maken tussen onder meer Beeld & Geluid, de omroepen, de NPO, rechthebbenden, producenten en beheersorganisaties zoals BumaS-temra.

“Je hebt de spullen wel, maar de rechten niet. Dus hoe gaan we dat regelen?”

Recorder sprak met Eppo van Nispen tot Sevenaer, sinds 2018 directeur van Beeld & Geluid, archief en museum in één. De rechthebbenden willen simpelweg geld hebben voor hun werk, ze kunnen openbaarmaking zelfs verbieden. “Dat was eigenlijk de grootste blokkade”, zegt Eppo van Nispen tot Sevenaer in een Zoom-verbinding. “Een andere blokkade was dat er in die keten

heel veel andere mensen rechten hebben. Of iets ervan vinden. En daar ook allemaal eigen ideeën over hadden. Het heeft gewoon heel lang geduurd om die ook allemaal op een lijn te krijgen.”

Voorlopers van de Schatkamer 2009

Open Beelden diende binnen Beeld & Geluid als testcase voor het omgaan met rechten, technische infrastructuur en publieke participatie. Thema's die later zouden terugkomen in projecten als de Schatkamer en Geheugen van Nederland. Het doel was om niet alleen te digitaliseren, maar om archiefmateriaal echt open te stellen voor publiek, makers en onderwijs. Met open licenties, open standaarden en een technische infrastructuur die hergebruik moest stimuleren. Het project viel binnen het kader van het digitaliseringsprogramma Beelden voor de Toekomst en was in samenwerking met Kennisland.

“Ik denk dat het proces feitelijk begon met de oprichting van Beeld & Geluid, in 1997. Een paar jaar later was ik directeur bij de openbare bibliotheek DOK in Delft. En ik dacht van Beeld & Geluid: jee, wauw, eindelijk toegang. Hartstikke mooi, dat dat spul nu op één plek is. Het was min of meer tegelijkertijd met de oprichting van YouTube (2005, red), dus over die videoplatformen waren wel toekomstideeën. Maar die moesten echt nog groeien. Maar ik dacht toen al, oké, het is belangrijk dat het publiek daar toegang toe krijgt. Maar je hebt de rechten niet. Dus je hebt de spullen wel, maar je hebt de rechten niet. Dus hoe gaan we dat regelen? Vanaf dat moment is de discussie begonnen. Want toen werd ook het idee van een videoplatform hebben belangrijk.”

“De omroepen dachten, dat ze heel rijk konden worden door hun uitgezonden materiaal te gelde te maken. Het heeft een lange tijd geduurd voordat het besef kwam dat je dat wel kunt willen, maar dat dat niet gebeurt. Kijk, *Toppop*, daar is veel vraag naar, ook in het buitenland. Maar voor *Van Gewest Tot Gewest* ligt dat anders. Anders gezegd: ik ben een enorme fan van linkshandig wandmacramé. Maar de kans dat programma's daarover miljoenen opleveren is niet groot. Het besef is door de tijd heen gekomen, ook omdat het materiaal deels met belastinggeld is gemaakt. De omroepen en de NPO beseffen dat dit een enorm groot cadeau is dat je aan Nederland kunt geven. En vanaf het begin af aan waren ze ook bang dat Beeld & Geluid een concurrent van henzelf kon worden.”

Coalitieakkoord kabinet-Rutte IV

“Totdat ik het geluk had dat ik leiding mocht geven aan Beeld & Geluid. En ik zei: jongens, hoe kan dat nou, dat materiaal moeten we toch vrij kunnen geven? En toen hebben we het grote geluk gehad dat het laatste kabinet-Rutte op pagina 4 van hun coalitieakkoord het mogelijk maakte. In dat coalitieakkoord wordt gesproken over het behouden van

BEELDEN VOOR DE TOEKOMST

Voorlopers van de Schatkamer 2007-2014

Beelden voor de Toekomst was een grootschalig nationaal digitaliseringsproject, uitgevoerd door het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid, het Nationaal Archief, het Eye Filmmuseum en stichting Kennisland, met steun van publieke middelen. Het kan gezien worden als de voorloper van het Geheugen van Nederland en de Schatkamer. Doel was het digitaliseren, bewaren en toegankelijk maken van honderdduizenden uren video, audio en miljoenen foto's en documenten. Die konden daarna worden gebruikt voor onderwijs, cultuur en onderzoek. Het project liep tot 2014 en legde de technische, organisatorische en juridische basis voor de Schatkamer.

“Nederland is nogal calvinistisch met erfgoed. Wat moeten we met die oude rotzooi?”

historisch beeld- en geluidsmateriaal via Beeld & Geluid: “We spannen ons in om het Geheugen van Nederland te realiseren, door het archiefmateriaal van Beeld & Geluid af te kopen en zoveel mogelijk rechtenvrij beschikbaar te stellen.” Daarmee gaven de coalitiepartijen VVD, D66, CDA, ChristenUnie het initiatief een enorme zet.”

“Dat was natuurlijk een enorme trigger. En dat heeft zijn achtergrond. Ik weet dat Rutte een buitengewoon fan van het archief is. Tweede

Kamerlid Joost Sneller (D66) zag dit ook als een heel belangrijk iets. Ik zeg altijd: als je niet weet waar je vandaan komt, weet je niet waar je naartoe moet. En het is heel belangrijk voor de duiding van dingen om terug te kunnen kijken, om verbinding met elkaar te maken. Of om te weten waar die verbinding mis is gegaan. Daar is dat audiovisuele geheugen een fantastische bron voor. Het is relatief een heel klein bedragje geweest, maar dat heeft enorm geholpen. Wij

hadden uitgerekend dat je 40 miljoen euro nodig hebt om alles goed af te kopen zodat je de rechthebbenden nog steeds op een goede manier recht kan doen. We bouwen nu voor een paar miljoen de techniek, dat moet wel, maar het meeste geld gaat uiteindelijk naar de rechthebbenden. Dat zal ook een paar miljoen zijn, maar wel door de jaren heen.”

Out-of-commerce

Een belangrijk onderdeel van al het materiaal zijn de hierboven genoemde *Out-of-Commerce* titels. Dat zijn programma's die niet meer te zien of te horen zijn, en die ook niet meer in de handel verkrijgbaar zijn of nooit zijn geweest. “Dat moet je eerst met elkaar overeenkomen, ook met de rechthebbenden. En we hebben ook niet alle programma's. Wat mij echt een doorn in het oog is - en niet alleen mij - is het feit dat wij geen toegang hebben tot de programma's van de commerciële televisie. Sinds 1989, met de komst van Veronique, RTL, en alles

Open Archief is een samenwerking van Nieuwe Instituut, Beeld & Geluid, het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis en Framer Framed. Het ontsluit digitale collecties voor creatief hergebruik. Het project werkt in edities en biedt residenties aan kunstenaars, beeldmakers, onderzoekers en schrijvers, dit jaar start editie Open Archief 4.0. Zie verder: Openarchief.com

daarna, die programma's missen we in ons archief. Maar daar werken we nu heel hard aan. Vaak is het zo dat een commerciële omroep programma's inkoopt. De zender heeft dan wel een aantal rechten maar helemaal geen deelneming in het programma zelf. Maar bijvoorbeeld

hun nieuwsprogramma's, die zijn natuurlijk wel van enorm belang.”

Oude rotzooi

Nederland is maar Nederland.

Hoe zit dit in het buitenland?

“Nederland heeft een bijzondere geschiedenis als het gaat om erfgoed in het algemeen en audiovisueel erfgoed in het bijzonder. We zijn - heel bot gezegd - nogal calvinistisch. En dan is de vraag: wat moeten we met die oude rotzooi? Waar heb ik een archief nou voor nodig? In veel landen, bijvoorbeeld Frankrijk en Engeland, is dat anders. Die landen hebben de wettelijke taak om alles wat maar beweegt of een beetje geluid maakt te archiveren. En dan ook alles: commercieel, niet-commercieel, regionaal, lokaal, je kan het allemaal zo gek niet bedenken. De Fransen doen dat omdat vinden dat het een belangrijk deel van hun geschiedenis is waar het Franse publiek toegang toe moet hebben. In Nederland hebben we dat niet.

Dat betekent dat wij daar zelf voor moeten vechten. Neem de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Die heeft zo'n beetje alles wat met tekst, papier en digitale teksten te maken heeft, en nog veel meer. Maar die heeft eigenlijk geen wettelijke basis om dat naar binnen te halen. Ze krijgen wel geld om dat alles te archiveren, maar dat is niet vanuit een wettelijke regeling dat zij alles wat tekst bevat moeten archiveren. Dat is iets wat wij natuurlijk heel jammer vinden. Maar dat is zoals het in Nederland geregeld is.”

Voorlopers van de Schatkamer 2020

Geheugen van Nederland is een online portal dat collecties van tientallen erfgoedinstellingen bundelt en thematisch toegankelijk maakt. Het gaat ook hier niet alleen om video en audio, maar ook foto's, documenten en objecten die liggen in archieven, bibliotheken en musea. Het Geheugen van Nederland werd gelanceerd voordat de Schatkamer in een publieke fase kwam en fungeert (nog steeds) als nationaal podium voor digitaal erfgoed. Het maakt erfgoedverhalen laagdrempelig toegankelijk via thema's en verhalen, waardoor het publiek al een voorproef krijgt van wat digitale toegang kan betekenen. Het houdt daarmee het midden tussen een traditioneel archiefsysteem en een grootschalige open online portal: Geheugenvannederland.nl

Internationale wetgeving

“En daarnaast hebben we ons te houden aan allerlei internationale wetgeving. En die auteursrechten, dat is heel internationaal. Dat is van Hollywood tot hier zo goed als hetzelfde. Amerika is nog oneindig veel complexer, omdat je natuurlijk al die staten hebt. En die hebben allemaal aparte wetgeving en aparte archieven. Dus wij kijken meer naar Europese landen, omdat dat beter vergelijkbaar is. Het heeft ook te maken met hoe lang dat die landen bestaan. Dan zie je dat met name de landen die wat meer in hun eigen culturele identiteit zitten dat vaker wat beter hebben verankerd. De Scandinavische landen, die lijken in dat opzicht op ons. In Noorwegen hebben ze ook een soort van Schatkamer-achtig principe. Waar je terug in de geschiedenis van de televisie en radio kan duiken.”

Onbekende rechthebbende

Hoe gaat Beeld & Geluid in de Schatkamer om met zogeheten *orphan works*? Dat is werk waarvan de rechthebbende niet bekend is of niet teruggevonden kan worden. “Ja, dat is ingewikkeld. Want je mag het eigenlijk niet openbaar maken. En als we ook maar enigszins het idee

hebben dat het niet mag, dan doen we het niet. Als we het vermoeden hebben dat er echt niemand rechten kan doen gelden, dan werken we met het piepsysteem. Dus als iemand zich alsnog meldt met het verhaal dat het beeld- of geluidsmateriaal destijds door zijn of haar overgrootmoeder is gemaakt, dan zullen wij de eerste zijn om daar iets in te doen. We hebben daar een goede inschatting van gemaakt, en ja, in principe doen we niets wat niet mag.

Want anders wordt het wel een hele dure exercitie. En dan ben je ook een onbetrouwbare partner naar mensen.”

YouTube

“Als je kijkt wat er op YouTube allemaal staat, ook van de publieke omroepen, zonder dat er ook maar één cent aan rechten voor wordt afgedragen, en dat terwijl mensen daar wel wat aan verdienen. Ja, daar kijken we naar. Hoe? Nou, je kunt je voorstellen dat de vraag aan YouTube dan is het er af te halen omdat het er illegaal op staat. En als je het er wel laat staan, moet je er rechten voor betalen.”

Niet alleen de auteursrechten spelen een rol in het verhaal van de Schatkamer. De laatste jaren geldt dat ook steeds meer beperkingen gelden in verband met privacy. Door de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) gelden beeldrecht en privacyrecht als nooit tevoren. “Onderwerpen waarvan wij weten dat mensen in hun privacy of anderszins worden geschaad, zullen we niet op de Schatkamer brengen. Items die al van tevoren zijn geblokkeerd - want die zijn er ook - brengen we ook niet. Het is niet in ons belang om mensen een rotleven te bezorgen omdat ze ergens in een archief teruggevonden worden. Dus ja, als ze goede redenen hebben waarom ze daar niet meer willen gevonden worden dan zullen we daar rekening mee houden.”

In mei wordt platform De Schatkamer geopend: een half miljoen radio- en televisieprogramma's die tussen 1920 en 2020 door de publieke omroepen zijn gemaakt en uitgezonden, komt daarmee online. Van *Pipo* tot *Brandpunt*, van de *Dik Voormekaarshow* tot *Met het Oog op Morgen*. Maar ook andere collecties, zoals die van het *Polygoon-journaal*. Eerst heette het project het Geheugen van Nederland, maar na een prijsvraag kozen gebruikers van de website van Beeld & Geluid voor de naam de Schatkamer.

Voorlopers van de Schatkamer 2019

ANIMAL ARTISTS HOLLAND

Castingbureau voor honden en katten voor films en tv

door Dick Klees

Tineke van Rheenen runt een castingbureau voor honden en katten. Hoe blijft zij deze acterende dieren de baas? Dick Klees zocht haar op in Nigtevecht.

Sinds januari draait de speelfilm *Hond & Ik* in de bioscopen. Na de opnamen met Jelka van Houten en Egbert-Jan Weeber stonden er bij de artiestenuitgang van de filmstudio geen drommen fans te wachten op hoofdrolspeler Pepper. Handtekeningenjagers zouden trouwens genoeg moeten nemen met een pootafdruk. Want Pepper is een hond. Hoe kwam deze Parson Russell terriër bij de film?

Het bureau Animal Artists Holland van Tineke van Rheenen zoekt en vindt dieren voor films en commercials. Daar gaat casting aan vooraf. Dan volgt een training en wordt er overlegd over de gewenste acties tot duidelijk is dat de filmproducent met hem in zee kan gaan. Van Rheenen ontdekte het gat in de markt en richtte dit castingbureau voor dieren op.

Hoe begon het allemaal?

Als kind wilde ik graag een hond hebben maar dat mocht niet. Zodra ik het huis uit was, heb ik een hond genomen, een grote Belgische herder. Als je die niet goed opvoedt, kan hij vervelend worden.'

Hoe werd je hem de baas?

Ik ben met hem naar trainingen gegaan, het hele traject: A-, B-, C- en vervolgcursussen. Hij won alle examens met het hoogste aantal punten. Mijn hond was veelbelovend, maar je moet zelf als *handler* ook goed zijn om samen iets te presteren. Je moet het dier socialiseren door hem als puppy overal mee naartoe te nemen en van alles te laten meemaken, het vertrouwen opbouwen. Spelenderwijs leer je trucjes aan. Laatst had ik voor een commercial een boxer nodig. Die moest op een zeker moment blijven staan met het in de film gespeelde baasje op me-

Tineke van Rheenen

Tineke met haar Parson Russell terriër Pepper. Hij speelde al in twee films en we kunnen hem ook kennen van een OHRA-commercial

ters afstand. Dat lijkt simpel, maar is moeilijk, blijven zitten is gemakkelijk. Als het bij het repeteren lukte, werd er door een assistente geroepen: 'Goed zo, braaf!' Maar daarmee werd de hond naar haar toe geroepen, want hij anticepeerde op het brokje, de beloning. Mijn aanwijzing was dat ze pas aan het einde van de oefening met de beloning naar de hond toe moest gaan.'

De opgebouwde routines maken het leven met een huisdier ook prettiger. Als ik mijn jas aantrek betekent dat voor haar dat we naar het bos gaan. Als ik wegga voor wat anders betekent het voor Pepper toch het bos.

Ze wil altijd mee. Mijn expressie onderstreept mijn 'nee' en zegt haar: 'Jammer, nu niet mee, je blijft hier.'

In hoeverre gaat het vinden van de juiste speler anders dan bij een castingbedrijf voor acteurs?

Aspirant-acteurs hebben al een toneelopleiding achter de rug, maar een dier op de set moet het allemaal nog leren. Uiteindelijk doe ik ook de regie, naast de eveneens aanwezige filmregisseur, in dit geval Reinier Smit, die het grotere plaatje heeft. Er is veel overleg tussen ons, want de regisseur kent de mogelijkheden van dieren niet zo goed als ik.

“PEPPER SPEELT ZICHZELF, DAAROM ZIJN DIEREN GELOOFWAARDIGE ACTEURS”

Soms komt men met een aanvraag waarvan ik zie dat het op de geschetste manier niet zal werken. Uit het script kan ik opmaken dat men geen echte hond bedoelt maar dat het reclamebureau aan de stripfiguur Pluto denkt. Dan leg ik uit dat een geloofwaardige hond zich anders gedraagt. Dat begrip wint bij filmers gelukkig terrein. Jaren geleden was de diervriendelijkheid duidelijk minder. Als een creative director van een reclamebureau een YouTube-filmpje ziet waarin een kat iets grappigs doet, wil hij dat idee bijvoorbeeld in een commercial gebruiken. Wat hij dan vergeet is dat die kat is gefilmd in de huiselijke sfeer van de particulier die toevallig zijn smartphone in de aanslag heeft. Het zijn toevalstreffers. Dan ontstaat het idee om precies dát

ras in de studio hetzelfde te laten doen. Zo werkte het niet. Het maakt een groot verschil of een dier, vooral een kat, iets in een heel andere situatie doet.

Hoe kan je een dier voorbereiden op gehoorzamen in zo'n andere omgeving?

Ik ben de constante factor. Op de filmset wordt heel vaak geen geluid opgenomen dus kan ik constant met ze praten. Ik stel daarmee gerust. Dat zie ik als een onzichtbaar lijntje. Een enkele keer heb ik hier een kat die ik lekker brutaal vind. Die neem ik mee naar een vriendin om te zien hoe hij zich daar gedraagt, dan schuiven ze op hun buik om onder de bank te komen. Die is dan afgewezen als artiest.

Wordt er ook gevraagd naar buitenissige dieren, zoals olifanten?

Ik heb weleens met een olifant in een Amsterdamse studio gestaan, maar daar houdt het mee op. Ik was alleen coördinator, er was een vaste dompteur bij. Ik was de liaison tussen de dompteur en de regisseur. Gelukkig is er een afnemende vraag naar dieren die in het wild thuis horen. Je moet niet met aapjes of slangen werken. Naar vogels is ook

weinig vraag. Het gaat om aibaarheid. Honden en katten hebben dat duidelijk. Diervriendelijkheid staat bij mij voorop.

Er is duidelijk verschil met de situatie in andere landen. Hoe verder naar Zuid-Europa, hoe minder diervriendelijkheid. 'Het is maar een dier, dat kan toch wel', wordt er gezegd.

Welke dieren zijn het populairst in de film- en tv-wereld, katten of honden?

Dat is *fifty-fifty*. Het zijn nu vooral honden na een periode dat er alleen vraag was naar katten. Daar is geen pijl op te trekken. Die afwisseling vind ik leuk.

Wie kun je het snelst iets aanleren, honden of katten?

Honden leren het snelst al zijn er heel kiene katten. Het voornaamste verschil is dat een hond een roedeldier is. Een hond houdt niet van anarchie, alleen van samenwerken. In alle gevallen geldt dat er iets tegenover moet staan.

Dieren hebben geen vakbond. Zouden er arbeidstijden voor honden en katten moeten komen?

Op de filmset bestaan dergelijke regels niet voor dieren. Ik vind het wel een goede ontwikkeling dat in sommige landen de eis geldt dat als er een dier in een film of commercial te zien is, dat er op de filmset dan altijd een dierenarts aanwezig moet zijn. Dat is ook voor mijn bescherming. Zonder een arts erbij moet ik zelfstandig beslissen of een

bepaalde situatie te ver gaat en dat er een andere aanpak nodig is. De autoriteit van een dierenarts is mij welkom. Het helpt mij in mijn werk.

Hoe realiseer je een bepaalde actie?

Gaat dat altijd met lekkere hapjes?

Het draait altijd om belonen en fouten negeren. Straffen werkt averechts, maar het gaat om veel meer. Ik kan nog zo iets lekkers in mijn hand hebben, maar uiteindelijk kijken ze naar mijn gezicht. Het dier wil namelijk contact houden. Als ik een hond iets lekkers laag voorhoud omdat er naar iets laags moet worden gekeken, doen ze dat maar even, dan kijken ze toch weer naar mijn gezicht. Dus ga ik op mijn knieën totdat het is gelukt. De timing is essentieel. Wat ik ook moet weten is hoe wijd een shot is. Is het erg wijd en beweegt de camera, dan kan ik niet in de buurt zijn. Als ik pal naast het dier sta, moet het een static shot

Tineke van Rheenen

KPN

Boven: Louis is de ster in een reclame van KPN, als z'n baasje van huis is, maakt hij het zich thuis gemakkelijk.

Onder: Tineke met een van haar katten.

worden en draaien ze later een zgn. plate, is een leeg beeld zonder kat en zonder mij en wordt de kat er later in gemonteerd.

En krijgen ze dat lekkers dan ook meteen?

Dat moet natuurlijk, anders trappen ze er niet meer in, ze zijn niet dom.

*Denkt u dat mensen door de film *Hond & Ik* nu vooral Parson Russell terriërs als huisdier gaan kiezen?*

Wie weet, zoiets gebeurde door de film *Hachi: A Dog's Tale* uit 2009. Daardoor werd de Japanse Akita-inu razend populair. *Hachi* is gebaseerd op het waargebeurde verhaal van Hachiko die negen jaar lang op zijn overleden baasje wachtte bij een treinstation in Japan. Overigens is de pup in die film eigenlijk een Shiba en geen Akita. Bij dat karakter telt alleen de baas, de rest van de wereld bestaat niet voor ze.

Denkt u dat Pepper dan op straat wordt herkend, nu de film te zien is in de bioscopen?

Toen ik in Engeland woonde had ik een hond die jarenlang in een jeugdserie op tv heeft gespeeld. Ik liep in Londen met hem over straat toen een klein meisje uitriep: 'Hey that's Tich!'. Leuk toch, dat een hondje wordt herkend?

Nu maar hopen dat Pepper niet naast zijn schoenen gaat lopen, maar gewoon naast die van Tineke van Rheenen.

Bekende Dieren van film & tv

'Werk nooit met kinderen of dieren', een bekende waarschuwing, want het maakt een productie onvoorspelbaar en leidt gegarandeerd tot vertraging. Maar als het lukt, dan heb je met kinderen en dieren wel een sleutel tot succes in handen.

Bij de NCRV hadden ze dat al snel in de gaten. Bioloog Han Rensenbrink ontving in Studio Irene kinderen en hun huisdieren. Marmotten hadden zijn bijzondere aandacht, vandaar ook de biologerende programmatitel *Wie wil er mijn marmotje zien?*

In de VS had je *Lassie* en *Flipper* en in Australië *Skippy, de boskangoeroe*. Al deze series waren ook op de Nederlandse televisie te zien en inmens succesvol bij jonge kijkers. Maar een Nederlandse of Europese tegenhanger is nooit van de grond gekomen. De Fransen hadden wel *Belle & Sébastien*, een ontroerende serie over de vriendschap tussen een weesjongen en een Pyrenese Berghond in de Alpen.

Beeld & Geluid

Op de Nederlandse televisie zijn acterende dieren schaars. Nononono is de meest bekendste. Nononono heette eigenlijk Saskia, in de serie *Pipo de Clown* trok zij de wagen van Pipo en Mammaloe. Net als alle andere figuren uit deze serie

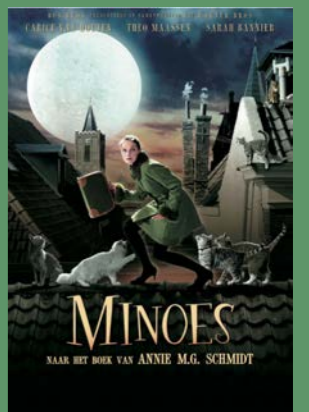
werd Nononono razend populair en verscheen het ezeltje op stickers, puzzels en merchandise. Saskia acteerde overigens echt, want de door Wim Meuldijk gebouwde Pipo-wagen was veel te zwaar voor haar om te trekken. Buiten beeld hielpen toneelmeester en cameramannen met duwen. Saskia graasde op het landgoed van kasteel Groeneveld waar alle buitenopnames werden gemaakt. Later woonde ze bij haar eigenaresse aan het Noorderend in 's-Graveland. Saskia overleed in 2001, ze werd 40 jaar.

Als er dieren nodig zijn in een film kiest men in Nederland vaak voor

animatronics, mechanische dierenpoppen die - in tegenstelling tot echte dieren - precies doen wat een regisseur wil.

In combinatie met digitale animatietechnieken kun je dieren zelfs laten praten, zoals de poes Minoes uit de gelijknamige film (2001) van Vincent Bal. Daar figureerden overigens ook echte katten van Tineke van Rheenen in. De animatronics zijn doorgaans afkomstig uit Robs Prop Shop van Rob Hillenbrink. Hij ontwierp meerdere bekende film-dieren, zoals zoals de moordzuchtige leeuw uit Dick Maas' film *Prooi* (2016), maar je kunt er ook terecht voor lichaamsdelen, allerhande monsters en overtuigende verwondingen.

Recenter stalen katten en kittens de show in VPRO's *Poesjes* (2014-2019). Hier spelen de katten min of meer zichzelf en kroelen ze lekker rond in het landhuis op de Kattenlaan 9. En zoals bij een 'echte' reality show ontstaat het verhaal pas in de montage.

AMERICAN FORCES NETWORK

BRACHT ROCK 'N' ROLL

NAAR NEDERLAND

Als de rock 'n' roll losbarst in de Verenigde Staten gaat deze revolutie vrijwel geheel aan Nederlandse oren voorbij. AFN, de radiozender voor Amerikaanse militairen in Europa was de toegangspoort voor deze nieuwe muziek en inspireerde een nieuwe generatie Europese radiomakers.

door Robert Briel

In de jaren 50 moet de Nederlandse liefhebber van popmuziek zijn aandacht vooral op buitenlandse zenders richten. De Nederlandse radio laat maar weinig originele versies van Angelsaksische hits horen. Men moet genoeg nemen met uitvoeringen van omroeporkesten in de Hilversumse studio's van de tophits van overzee. Radio Luxemburg, elke avond in de lucht met een Engelstalig programma, is de beste bron voor de hits. Een andere bron is AFN, het American Forces Network Europe, de radiozender voor de Amerikaanse militairen in Europa. AFN was niet de eerste die rock 'n' roll bracht, maar uiteindelijk was de zender de toegangspoort voor deze nieuwe muziek.

Controversiële start

Het verhaal van AFN begon wat Europa betreft in Londen op 4 juli 1943 toen de eerste uitzendingen in de lucht gingen voor de in Engeland gelegde Amerikaanse troepen – in afwachting van de geplande invasie op het Europese vasteland. De komst van een Amerikaanse zender in Groot-Brittannië was nogal controversieel. Naar verluidt waren de Amerikanen niet tevreden met het aanbod van de BBC en wilden ze wat spannender radio. De BBC bood weerstand omdat men bang was luisteraars te verliezen - met als resultaat dat de Amerikanen maximaal vijf uur per dag mochten uitzenden met uitsluitend zwakke zenders van maximaal 50 watt op de diverse legerbases. Bovendien moest er een aantal Britse programma's van de BBC worden opgenomen in het uitzendschema. Desondanks waren de programma's van AFN erg populair bij de Britse burgers die ze konden ontvangen.

Goede voorbereiding

Ter voorbereiding op D-day had het netwerk de handen ineen geslagen

met de BBC en de Canadian Broadcasting Corporation om programma's te ontwikkelen die speciaal waren bedoeld voor de geallieerde troepen. Er werden mobiele stations ingezet, compleet met personeel, zendapparatuur en een platenbibliotheek, om muziek en nieuws uit te zenden naar de troepen in het veld. Kort na D-day verhuisde AFN naar het Europese vasteland en kon AFN

<< Wolfman Jack (boven) nam speciaal voor de Armed Forces een dagelijks programma op, net zoals Charlie Tuna (Stay Tuna!) en Jim Pewter (onder)

na zonsondergang vrijwel onbeperkt uitzenden naar een burgerpubliek in het grootste deel van Europa. De mobiele stations brachten verslag uit over de activiteiten aan het front en stuurden de nieuwsberichten door naar de studio's in Londen. Hoewel het administratieve hoofdkwartier van het netwerk in Londen bleef, verhuisde het operationele hoofdkwartier al snel naar AFN Parijs.

300 zendstations

Naarmate de geallieerde troepen de Duitse soldaten verder terugdrongen naar hun thuisland, trok AFN ook naar het oosten. Tijdens de bevrijding van het grootste deel van West-Europa dienden AFN-stations de troepen die Biarritz, Cannes, Le Havre, Marseille, Nice, Parijs en Reims bevrijdden.

Op 31 december 1945 stopte AFN Londen met uitzenden en in 1948 sloot AFN al zijn stations in Frankrijk. De AFN-stations die tijdens oorlogstijd werden opgebouwd werden na afloop van de oorlog weer afgebroken of verplaatst. Van de 300 stations die in 1945 wereldwijd in bedrijf waren, waren er in 1949 nog maar 60 over. Een deel van die AFN-zenders bleef na de Tweede Wereldoorlog uitzenden vanuit Amerikaanse bases in Europa, met name in Duitsland. Acht daarvan zijn nog steeds in de lucht.

Van bigband naar rock 'n' roll

Aanvankelijk draaide AFN veel bigbandmuziek en de populaire zangers en zangeressen uit die tijd,

maar in de tweede helft van de jaren 50 kon je de eerste platen van Elvis Presley, Bill Haley en Little Richard op AFN horen. De programmering bestond uit muziek voor elk wat wils en was een mix uit lokaal gepresenteerde programma's en *syndicated shows*, die in Los Angeles werden opgenomen en via grote zogeheten transcriptieplaten wereldwijd verspreid werden naar alle lokale zenders. Nieuws en live sport werd aangeleverd via een aantal sterke korte golfstations.

Bekende lokale programma's waren onder andere *Old Gold Retold* met air force sergeant Rik de Lisle, maar ook het dagelijkse easy listening programma *Music in the Air*, dat na het nieuws van zeven uur 's avonds vanuit Frankfurt naar het hele Europese netwerk ging. Maar het meest geliefd waren waarschijnlijk de programma's die speciaal voor de Armed Forces Radio and Television werd opgenomen door de bekende Amerikaanse diskjockeys als Wolfman Jack, Charlie Tuna en Jim Pewter, deze laatste specialiseerde zich in gouwe ouwen. En wekelijks waren daar ook programma's als *American Top 40* met Casey Kasem, *American Country Countdown+* met Bob Kingsley en een wekelijkse liveshow vanuit de Grand Ole Opry in Nashville. Ook kortere items zoals de sketches van Chicken Man en het conservatieve commentaar van Paul Harvey (*The Rest of the Story*) werden centraal aangeleverd.

Populair bij burgers en diskjockeys

Het burgerpubliek in Europa luisterde veel naar AFN, omdat Amerikaanse muziek erg populair was, maar zelden werd gedraaid op de meeste Europese radiozenders. Dit was met name het geval in de communistische landen, waar het (ondanks de taalbarrière) werd gezien als een alternatieve manier om contact te houden met het westen, en bovendien het voordeel had dat het niet werd onderworpen aan storing, in tegenstelling tot zenders als Radio Free Europe, die nieuws in Oost-Europese talen uitzonden.

De impact van de programma's van AFN op Europa was groot – niet alleen bij de luisteraar, maar veel aankomende diskjockeys lieten zich inspireren door de Amerikaanse manier van radiomaken. Snelle, vrolijke en vooral persoonlijke presentatie, gebruik van jingles, compacte nieuwsbulletins – AFN was een weerspiegeling van de Amerikaanse manier van commercieel radio maken.

De Amerikaanse luchtmachtbasis Soesterberg had haar eigen station van 1964 tot 1993 op 88.7 FM, in de wijde omgeving te horen, ook in Hilversum. Met het vertrek van de meeste Amerikaanse troepen uit Europa, is ook het aantal AM- en FM-zenders afgenomen. In Nederland zijn er nog twee FM-zenders over, in Brabant en Limburg. Voor verspreiding van de radioprogramma's is er nu een app, AFN Go, waarmee een waaiër aan muziek en gesproken woord kanalen beschikbaar is – daarnaast ook te beluisteren via de website: Europe.afn.mil.

Oefening in nederigheid kan geen kwaad

ZIJLIJNEN

Al meer dan een kwart eeuw woon ik alleen. Zelfstandig en onafhankelijk. Dat was ik altijd al, ook toen ik nog met mijn man samen was. Mijn broers, zusje en ik zijn zo opgevoed. De mannen kunnen koken en knoopjes aanzetten, de vrouwen kunnen schilderijen ophangen en banden plakken. Daar heb ik altijd veel gemak van gehad.

Langzaam maar zeker begint die zelfredzaamheid haarscheurtjes te vertonen. Twee jaar geleden kreeg ik nog van een buurman op mijn kop omdat ik onder zijn ogen een loodzware zak vijveraarde uit de auto sleepte. Toen hing ik ook nog in de haag op een scheve ladder met een elektrische zaag. Nu moet ik een vriend vragen een gordijn-karretje te vervangen, omdat ik de huishoudtrap niet meer op durf.

Afgelopen januari werd ik gedwongen daar eens goed over na te denken. Griep en sneeuw hielden me dagenlang aan huis gekluisterd. Ineens drong het besef door hoezeer ik altijd kon rekenen op mijn eigen inzet en kracht, en dat daar ineens beperkingen op zijn gekomen. Het

was fijn om te constateren dat mijn burens collectief te hulp schoten, maar het was mij liever geweest als ik ze had kunnen verzekeren dat ik mezelf heus kon redden.

Het was wel een kleine oefening in nederigheid. En een moment om je te realiseren wat er gebeurt als je ineens afhankelijk bent en de vangnetten waarop je altijd dacht te kunnen rekenen, er helemaal niet meer zijn. Het 'ieder voor zich' dat de afgelopen decennia steeds luider heeft geklonken, klinkt ook door in de plannen van Jetten 1. Dat belooft niet veel goeds, zeker voor mensen die niet alles meer in hun uppie redden. Ook als je jezelf ziet als nog reuze kwiek en vitaal, is dat een zorgelijk vooruitzicht. Rekenen op hulpvaardigheid van willekeurige mensen leidt tot een heel ander soort afhankelijkheid dan wanneer je kunt rekenen op veilige vangnetten die voor iedereen gelden. Konden we daar nog maar naar terugkeren.

Betaaldata pensioen:
23 april; 21 mei; 24 juni;
23 juli; 24 augustus;
24 september; 22 oktober;
24 november; 22 december

Informatie voor leden van de Vereniging van gepensioneerde medewerkers van media- en aanverwante organisaties

VGO

Bestuur: Voorzitter: Hella Liefthing, Vice voorzitter: Anton de Bekker, Secretaris: Hans Hoole, Penningmeester: Anneke Lazar, Leden: Gert Dekkers, Nico Haasbroek
Adres: Geversstraat 89, 2341 GD Oegstgeest, secretaris@vgomedia.nl
Website: www.vgomedia.nl
Ledenadministratie: ledenadministratie@vgomedia.nl

Kom naar de
Algemene Vergadering
van VGOmedia

Op woensdag 22 april 2026
om 13.30 uur
bij Beeld & Geluid,
Media Parkboulevard 1, Hilversum
(inloop vanaf 13.00 uur)

(Let op: vervroegde aanvangstijd).

Op de agenda onder meer:

- 'Pensioen en koopkracht' door Henk Bets, lid van de Pensioencommissie van de Koepel Gepensioneerden. Henk Bets is directeur-eigenaar van Actuariel Adviesbureau Confident. Als actuaaris is hij in het kader van de invoering en behandeling van de nieuwe pensioenwet door de Eerste en Tweede Kamer uitgenodigd zijn visie in hoorzittingen weer te geven. Zijn opmerkingen en aanbevelingen hebben geleid tot aanpassingen van uitspraken van de minister, wetswijzigingen en aanpassingen van de parameters waarmee pensioenfondsen moeten rekenen.
- Bestuur - Hans Hoole, secretaris, is statutair aftredend en stelt zich herkiesbaar voor een volgende termijn. Het bestuur stelt voor Hans Hoole te herbenoemen. Gert Dekkers, algemeen bestuurslid, is statutair aftredend en stelt zich niet herkiesbaar.
- Presentatie door directie/bestuur van PNO Media

Na afloop ontmoeten wij elkaar bij een hapje en een drankje.

Kijk voor de volledige agenda op www.vgomedia.nl of scan de QR-code

Welkom

mw. L. Hoogstede, Santpoort (NOB Design)
K.R. van den Berg, Eemdijk (BOB)
W. Van den Berg, Huizen ('n Berg Werk b.v.)
A.J. Rekké, Wijk bij Duurstede (Grafisch ontwerp)
T. Struick, Amsterdam (NEP)
O. Haagen, Hilversum (Ericsson)

Overleden leden

Oktober 2025 - 26: J.J. Hunze (30-3-1937, MCO); 31: F. de Smit (26-7-1936, VPRO)
November 2025 - 4: Mw. K. Lemaire-Koeman (6-2-1932, RNWO); 6: G.L.P. van den Hoek (21-9-1943, NOB); 8: P.K. van Bree (26-11-1941, NOB), R.V. Marner (25-6-1937, ANP); 13: M.A. van den Dijssel (17-9-1939, NOB); 17: F.M. Sprokholt (21-6-1943); 21: N. van der Kieft (1-6-1934, NOB); 22: Mw. G.H. Cauvern-van Bockel (28-6-1934, VARA); 23: A. van der Heide (9-5-1932), G.C.H.M. Aubel (18-10-1943, KRO); 27: Mw. G.C. Koppe-Rijneveld (10-8-1931, NOS); 28: T. van de Woestijne (9-5-1936, NOB); 29: J.H. van Schalkwijk (7-1-1937, NOB).

December 2025 - 12: C.K. van Langeraad (13-6-1928, NOS); 15: H.A. Kuijper (22-9-1932, NOB), M.R. Michels (16-11-1932, TROS) en J.C.F.M. Rikkert de Koe (10-9-1946, NOB); 26: Mw. C.M. Wageman (12-7-1941, NOB) en Mw. H. Bezembinder-Jongbloed (29-10-1938, VARA).

Januari 2026 - 1: P. Noordegraaf (21-9-1935, VARA) 3: Mw. C.A.M. van Huijstee-van Roijen (13-10-1931, KRO); 6: J.S. Suk (28-8-1944, TELEAC/NOT); 10: C.J. Scharloo; 9: G.P. Beekman (21-4-1944, IKON); 12: L. Verweij (18-11-1934, NOB); 16: Mw. T.E. van Keulen (25-5-1938, VPRO); 18: Mw. P.A. Seggers-de Jong (17-2-1928, NOS); 19: B.J. van den Oever (11-1-1935, NOB) en P.G.M. Stringa (13-12-1944, NOB); 22: Mw. L. van Duijvenvoorde-van Belzen (6-10-1928); 23: P.H. van Aggele (24-3-1931, RNWO); 26: J.A. van Galen (15-1-1933, NOB); 27: F. Birkhoff (18-11-1937, TELEAC/NOT) en Mw. C. Zeegers (20-9-1946, NOS); 29: R.L. Haan (27-10-1938, IKON).

Februari 2026 - 2: Mw. J. Roor-Wiersma (5-3-1926, NOB); 8: J. Grimm (9-7-1947); 16: J.M. Janssen (16-8-1931, NOB).

Uit het bestuur

Toekomst is digitaal

Het VGOmedia-bestuur vergadert maandelijks. De afgelopen maanden ging het vooral over de volgende onderwerpen:

- Het bestuur is druk met het aangekondigde verleggen van de koers: meer activiteiten voor leden. We maken ons zorgen over de ledentalen: de leden die overlijden worden maar mondjesmaat vervangen door nieuwe leden.
- Nico Haasbroek is druk met de organisatie van een ledenuitje naar Schiermonnikoog eind mei. Daar staat een ontmoeting op het programma met hoogleraar en auteur Douwe Draaisma uit Groningen. Gespreks-onderwerp: Hoe deal je als pensionado het beste met je geheugen? Voor meer info zie de website of scan de QR-code.
- Voorzitter en vicevoorzitter hebben overleg gevoerd met de gepensioneerden in het Verantwoordingsorgaan van PNO Media. VGOmedia stelt een goede verstandhouding met het VO, en dan vooral de gepensioneerd, zeer op prijs.
- De gesprekken over Recorder verlopen in een optimistische sfeer. Na het besluit om naar een digitale uitgave te migreren ziet de toekomst van de publicatie er een stuk zonniger uit. De drie uitgevers hebben een financiële en een redactionele commissie opgezet om die toekomst te verkennen en vorm te geven.
- Ook alle communicatie van VGOmedia naar de leden zal uiteindelijk volledig digitaal gaan verlopen.
- Penningmeester Anneke Lazar meldt dat het jaar 2025 met een kleine plus wordt afgesloten. Maar de tendens is neerwaarts en volgend jaar schieten we in de min.

Uit het Verantwoordingsorgaan

Nieuwe gezichten

Foto: Jan Jong

Dit keer een letterlijk 'Uit het VO', namelijk Ruud van der Heijden. Hij bereikte de leeftijd waarop hij met pensioen ging, waardoor hij zijn 'smaldeel', de gewezen deelnemers, niet meer kan vertegenwoordigen. Zijn vertrek was zowel voor hem als voor het

VO jammer. Het is gelukt om bij het begin van het nieuwe jaar een opvolger te kunnen verwelkomen, en wel Wilma de Boer-Leijnsma.

De eerste vergadering van 2026 was nog meer bijzonder omdat een nieuwe voorzitter gekozen moest worden: Lex Sietses had al aangegeven te willen stoppen in deze functie. De stembriefjes werden rondgedeeld - immers, over personen wordt altijd schriftelijk gestemd - en Gerjo Bruntink werd gekozen als voorzitter voor de periode tot aan de volgende VO-verkiezing in 2028. Daardoor kwam de functie van vicevoorzitter vrij en na een schriftelijke stemming is Sylvia Kuijper gekozen in deze functie. In de vacature van Leon van Maaren moet nog door de werkgevers worden voorzien. Al met al een bewogen vergadering bij het begin van het nieuwe vergaderjaar.

Waarvan akte
Ynskje van den Brakel Visser

Lees het Jaarverslag 2025. Wat deed het bestuur in dat jaar? Hoe reilde en zeilde de vereniging? Kijk op www.vgomedia.nl en klik op Nieuws en Info of scan de QR-code.

Reünie Haagse redactie NOS

door René Went (oud-eindredacteur NOS Journaal)
foto Astrid Klijnman (oud-regie-assistent NOS Journaal)

“Een week is lang, in de politiek.”

Harold Wilson moet het ooit hebben gezegd, Labour-premier in de jaren 60. Als een week al lang is, wat zegt dat dan over de reünie van de Haagse redactie van de NOS 'door de eeuwen heen'? U ziet ze hier bij elkaar, de redacteuren, verslaggevers, presentatoren en chefs van radio en tv -vanaf 1970 tot nu, op een reünie afgelopen november in Den Haag. Henk van Hoorn als de nestor, maar ook Hans Hillen en Charl Schwieterd waren er. Jaap van der Ploeg moest afzeggen, omdat ie ziek was. En ja, daar staan ook Maria Henneman, Kees Boonman, Ferry Mingenlen en Job Frieszo.

Tot op de dag van vandaag actief: Wilma Borgman en Dominique van der Heyde.

In het 'officiële' deel ging het natuurlijk over de verschillen tussen toen en nu, in de journalistiek en de politiek. Die zijn wel echt groot. Daarom was de rondleiding door het nieuwe Kamergebouw ook een bijzondere afsluiting. Want een groot deel van al die NOS'ers op de foto groeide op tussen de groene gordijnen van de oude vergaderzaal.

Er is veel meer dan een week voorbijgegaan, sindsdien...

Het eureka moment van **Uitzending Gemist**

De opkomst van internet vanaf de jaren 90 bracht nieuwe technologische mogelijkheden. Echt doorbreken deed video on demand met de komst van Uitzending Gemist van de NOS in 2002. William Valkenburg, die de dienst én de naam bedacht, blikt terug op de toekomst van tv-kijken.

door Bas Nieuwenhuijsen

Lineair televisiekijken (toestel aanzetten en de uitzending volgen) is nog lang niet dood. Maar video on demand (kijken wat, waar en wanneer je wilt) is inmiddels zo gewoon dat het haast de norm is, mede dankzij het succes van platforms zoals YouTube en grote internationale streamingdiensten zoals Netflix. Toch maken we nog niet eens zo heel lang gebruik van die mogelijkheden.

De voedingsbodem ervoor was de opkomst van internet, dat zelf teruggaat tot 1969 en vanaf 1991 een enorme vlucht nam. In 1994 was de VPRO de eerste omroep die een digitale afdeling startte en actief werd op internet. Valkenburg werkte toen voor het VARA-consumentenprogramma *Kassa*, en begon de nieuwe technologie te verkennen in het spoor van wat hij bij de VPRO zag gebeuren. “Internet werd het eerst en het best onderzocht en gebruikt binnen de omroepwereld door de VPRO. Mensen als Bruno Felix en Daniël Ockeloen waren de echte pioniers.” Felix maakte onder meer de documentaire *It's the End of TV As We Know It* (2000), waarin hij voorspelt dat internet alles in ons leven zal veranderen, ook televisiekijken. “Voor mij was dat een eyeopener,” zegt Valkenburg. “De VPRO begon als eerste omroep met websites en stelde een telefoonlijn open die je kon bellen en dan werd je teruggebeld en kreeg je een modemverbinding met internet en kon je surfen. In die tijd werd ik een fervent VPRO-beller.”

“Al vrij snel daarna besloot ik zelf een internetaansluiting te nemen thuis en begon ik te experimenteren. De VARA zag al die ontwikkelingen ook natuurlijk en er kwam een eerste VARA-homepage. Op mijn zolderkamer knutselde ik vervolgens de eerste website van *Kassa* in elkaar. Vanuit de VARA mocht ik de opleiding ‘interactieve tv’ doen bij de Media-academie en die resulteerde in een ambitieus project op het Oerol festival op Terschelling in 1997. Je kon toen tien dagen live

mee kijken met een verslaggever op het eiland met een camera, dankzij een verbinding via een mobiele telefoon. Bij mij was toen het licht doorgebroken en ik ben mij vanaf dat moment steeds meer op internet gaan richten. In '99 startten we de eerste internetredactie bij de VARA, waarmee we in korte tijd veel programmawebsites bouwden en gingen experimenteren met streaming audio en video rond evenementen. Het ontstaan van een nieuw media-platform vond ik heel interessant.”

Omroep.nl

De komst van ADSL (asymmetric digital subscriber line) maakte breedbandige internetverbindingen via gewone, bestaande telefoonkabels (koperdraad) mogelijk op grote schaal in de jaren 90. “Ik stapte in die tijd over naar de NOS, naar Omroep.nl,” vertelt Valkenburg. Het was ook de periode, rond 2000, waarin het NOB, de eerder verzelfstandigde facilitaire tak van de NOS, werd opgesplitst. De NOS had uitonder-

handeld dat de publieke omroepen grote hoeveelheden programma's kon laten digitaliseren. Valkenburg begreep de mogelijkheden hiervan. “Omroep.nl was toen vooral een pagina die verwees naar websites van omroepen en je kon bijvoorbeeld het *NOS Journaal* erop bekijken in postzegelformaat. Maar ik wist dat dat encodingscontract er was. Niemand wist nog wat je er precies mee kon doen. Wij hebben toen veel videomateriaal laten digitaliseren en op Omroep.nl in een aparte rubriek verzameld.”

Eureka

Valkenburg zag dat maar weinig mensen naar dat videomateriaal keken. Het was nog vrij onbekend en niet al te makkelijk te vinden. “Als je naar zo'n pagina ging, stond die vol met termen zoals ‘breedband’ en ‘smalband’. Mensen kenden het nog niet en begrepen het niet goed. Dus ik zocht naar een manier om het duidelijker te maken, zodat het meer zou uitnodigen om erop te klikken. Op een dag keek ik op mijn Nokia-telefoon, toen ik uit een vergadering kwam, en op het scherm zag ik ‘oproep gemist’ staan. Toen dacht ik: dat is het! Het feit dat je ziet dat iemand heeft geprobeerd je te bellen, maakt het urgent om terug te bellen. Dus als je iemand vertelt dat-ie een programma heeft gemist, creëer je een gevoel van urgentie om het terug te kijken. Dezelfde dag nog hebben we de naam Uitzending Gemist geclaimd.”

Het begon klein, aldus Valkenburg, maar groeide als kool. “We zijn gewoon begonnen, *learning by doing*. Dat was onze kracht. We zijn

onder de radar gestart met een rubriekje: omroep.nl/uitzendinggemist. Daarin verzamelden we steeds meer programma's, en door dat label Uitzending Gemist wisten mensen het ineens wel te vinden en gingen ze erop klikken. De cijfers schoten omhoog. In enkele jaren gingen we van duizend streams per dag naar duizend per minuut.”

Dat bleef niet onopgemerkt in de rest van Hilversum. “Binnen de kortste keren stonden er drie of vier omroepen aan mijn bureau: ‘Wat ben jij met onze video aan het doen?’ Meestal een jurist of een directeur, want ze maakten zich zorgen. Dan zei ik: ‘Nou, ik zorg dat jij meer kijkers krijgt, heb je daar bezwaar tegen?’ Dat brak wel het ijs. De omroepen vonden dat het hun programma's waren, maar ik wees erop dat het encodingscontract een gezamenlijke voorziening was. Als je daarvan gebruikt maakt om iets nieuws te doen, wil je dat het zo breed mogelijk gezien wordt. Daar ontstond dus de gedachte dat je programma's encodeert en dan zowel op de website van de betrokken omroep als op gezamenlijke sites aanbiedt aan het publiek om zo het bereik te maximaliseren. Ook toen al was men bang voor verlies van bereik op de analoge kanalen, dus noemden wij het aanbieden van programma's via Uitzending Gemist reparatie van bereik.”

Maar hoe kon je dat nieuwe, online bereik meten? Valkenburg ging praten met de afdeling Kijk- en Luisteronderzoek (KLO). “Er waren geen standaarden voor, geen mogelijkheden om precies te meten hoe lang wij een stream uitzonden. Dan moest je naar de server toe en diep in de serverlogs duiken om daar chocola van te maken. Dat was te ingewikkeld. Dus moesten we een eigen standaard bedenken om het succes van streaming te meten. Dat werd het aantal streamstarts, we gingen meten hoe vaak een stream werd opgestart. Aan de hand daarvan ging ik lijstjes maken van wie er het meeste had die maand.” Sommige programma's waren heel populair, herinnert Valkenburg zich, zoals het

NOS Journaal, *Wie is de mol*, *Sputten & slikken* en *Boer zoekt vrouw*. “Die stuwden de cijfers van Uitzending Gemist omhoog. Het delen van die lijstjes prikkelde natuurlijk de competitie tussen de omroepen. Zo waren we in die eerste jaren de evangelisten van het streamen.”

Doorbraakmomenten

Er waren belangrijke momenten, die duidelijk maakten dat de nieuwe dienst breed aansloeg. Valkenburg: “Ik herinner me dat er een debat was in de Tweede Kamer waarin Jeltje van Nieuwenhoven van de PvdA verontwaardigd aan een bewindspersoon vroeg of hij iets dan niet op tv had gezien. “Dan gaat u toch even naar Uitzending Gemist?” Een andere keer werd ik gebeld door een externe producent die een drama-serie had gemaakt voor één van de omroepen. De eerste twee afleveringen scoorden niet en hij vroeg me: “Waarom staat het niet op Uitzending Gemist?” Dat lag aan de rechten, we konden in het begin alleen programma's plaatsen die van de omroepen zelf waren. Dus ik zei: “Dat kan wel, maar dan moeten de rechten zijn geregeld”. Zo kwam de eerste

dramaserie online. In 2004 mochten we alle Telefilms online brengen. Wij dachten: zo'n film op een postzegel bekijken..., dat gaat niemand doen. We waren stomverbaasd dat mensen dat gewoon deden." "Een belangrijk omslagpunt was ook 2008, de komst van de iPhone. We waren al bezig Uitzending Gemist naar de mobiele telefoon te brengen. Toen de iPhone kwam, ontstond er ineens een platform waarop video zo mooi en gebruiksvriendelijk kon worden aangeboden, dat was ongekend. Het was een sprong in de ontwikkeling van Uitzending Gemist. Je zag ook het gebruik verschuiven van de pc naar de mobiele telefoon. Dat was echt een doorbraak."

Kinderziekten

Het succes had wel een keerzijde. "Je kunt je de beperkingen van toen nauwelijks nog voorstellen. We moesten alles uitvinden, gewoon door tegen de grens aan te lopen. Ik herinner me dat als de NOS een groot sportevenement uitzond zoals het WK voetbal of de Olympische Spelen en wij dat live streamden, dan gingen bij sommige providers de netwerken plat door overbelasting. Zelfs pinbetalingen liepen vast!" Er zaten ook flinke kosten aan het streamen vast. "Toen we begonnen, kostte één streamingsserver 50.000 euro. Nu kun je bij wijze van spreken streamen vanaf je telefoon. Opslag van video op harddisk was heel duur, dus toen Uitzending Gemist groeide, liepen ook de kosten op. Daarom hebben we een tijd lang een deel van het archief digitaal op tapes gezet. Als je een iets oudere uitzending opvroeg, die dus dieper in het archief zat, dan moest een robot die band ophalen, het programma scherp zetten en dan kwam de stream pas op gang." Destijds werden de programma's nog steeds analoog uitgezonden, de digitalisering van het hele proces -van planning tot en met productie, opname, uitzending en archivering- kwam pas vanaf 2005 tot stand door de invoering van De Digitale Voorziening (DDV) bij de NOS. "Het duurde aanvankelijk zes uur voordat we een programma online kregen en als er iets misging, duurde het zelfs drie dagen. Toen De Digitale Voorziening er eenmaal

was, konden we programma's binnen tien minuten online zetten."

Partners in crime

Valkenburg had toen hij naar Omroep.nl overstapte ook een fundament

aangetroffen, waarop hij verder kon bouwen. "Ik was contentmanager van Omroep.nl, als opvolger van Peter Verschoor. Hij had gezien dat de startpagina van de publieke omroep veel verkeer trok en wilde er een portal van maken om zo dat hele domein op een intelligente manier te ontsluiten. Daarin was hij een visionair, maar het gaf frictie. Toen hij vertrok, ben ik naar Omroep.nl gegaan en dacht: we moeten er een dienst van maken die niemand anders kan bieden. Dat was dus de complete veelkleurige verzameling van al het videomateriaal van de omroepen in één omgeving, een unieke positie."

"In enkele jaren gingen we van duizend streams per dag naar duizend per minuut"

Succes heeft vele vaders en Valkenburg werkte uiteraard niet alleen aan Uitzending Gemist. Hij vindt het lastig om één of twee mensen te noemen die veel aan Uitzending Gemist hebben bijgedragen, want dat

zou de anderen tekort doen. "Er zaten veel hooggekwalficeerde technische specialisten bij de NOS bij de afdelingen voor technologie, distributie en ICT. We hadden alle kennis en

middelen in huis, technisch, juridisch en inhoudelijk. Het was vooral een kwestie van die met de juiste visie bij elkaar brengen en tot een werkend geheel krijgen." Als hij dan toch iemand zou moeten noemen, is dat Michel Mol, zijn belangrijkste 'partner in crime'. "Hij was toen internetcoördinator. Hij kwam van McKinsey en kon het belangspel goed overzien. We hadden niet alleen te maken met de omroepen, maar ook met kabels, providers, de Ster, producenten, rechtenorganisaties en noem maar op. Hij tekende het allemaal uit en bedacht wat er nodig was om al die partijen mee te krijgen. Ik zorgde dat het in de operatie werd gerealiseerd en dat het klopte."

Vindbaarheid

Van essentieel belang voor het slagen van Uitzending Gemist was de vindbaarheid van het materiaal in het achterliggende archief. Valkenburg: "Cruciaal waren de metadata, de gegevens over de video. We wilden die metadata zoveel mogelijk verrijken, om het materiaal zo goed mogelijk te kunnen ontsluiten en verder terug te kunnen zoeken dan

gisteren of eergisteren. Dat was een achilleshiel, want die gegevens zaten er aan het begin van de keten wel bij maar raakten onderweg ergens kwijt en dan moest je maar zien dat je ze er weer bij kreeg." Het belang van de metadata is volgens Valkenburg in latere jaren enigszins uit het oog geraakt. "Onze afdeling is tijdens de grote bezuinigingsoperatie van 2011 opgeheven. Uitzending Gemist is opgevolgd door NPO Start, waarvoor een Netflix-achtige richting is gekozen waarbij de metadata naar de achtergrond zijn verdwenen. Dat begrijp ik niet goed."

Valkenburg begrijpt overigens prima dat er dingen zijn veranderd. "Mijn afdeling ging over naar de directies Audio en Video van de NPO en dat kon ook wel. We hadden iets opgebouwd dat we goed konden overdragen, we vonden dat we dingen die volwassen waren geworden wel konden loslaten." Valkenburg zelf vertrok toen bleek dat er geen aparte plek bleef bestaan voor innovatie. "Innovatie moet je zelfstandig neerzetten, niet ergens in de lijn,

anders raakt het bekneld. Dat zag je ook aan de ontwikkeling in de jaren daarvoor: de voormalige staatssecretaris Rick van der Ploeg had geld geoornd voor internetbeleid bij de publieke omroep en Michel Mol mocht dat besteden aan plannen van omroepen. Hij verdeelde dat geld niet naar rato van het aantal leden dat omroepen hadden, maar op basis van kwaliteit en prestatie aan de hand van acht resultaatgebieden, die samen met de omroepen zijn opgesteld. Dat had geleid tot de grote ontwikkeling van internet binnen de publieke omroep."

Het belang van innovatie

"Ik denk dat Uitzending Gemist enorm heeft geholpen om het publiek bewust te maken van de mogelijkheden van internet. Het heeft een versnelling gebracht in de ontwikkeling en acceptatie van zulke onlinediensten. En het maakte de publieke omroep een voorloper in Nederland en Europa."

Valkenburg betwijfelt of er de publieke omroep nog steeds in staat is tot dergelijke innovaties. "Er zitten nog altijd hele knappe koppen. Ik vraag me alleen af of de huidige organisatie en visie nog ruimte bieden aan die talenten om een verschil te maken. De publieke omroep moet wel blijven innoveren en meegaan met maatschappelijke ontwikkelingen. Denk vanuit je publieke rol en taak, je moet mensen blijven verbinden en zorgen dat ze elkaar blijven zien en weten te vinden en begrijpen. Dat wordt in het huidige medialandschap steeds ingewikkelder, omdat het steeds meer fragmenteert en er hele groepen zijn die zijn afgedreven naar dubieuze mediakanalen waardoor parallelle werelden ontstaan. Ik zou willen dat er bij de publieke omroep een gedeelde visie is op de verbindende rol in de samenleving en hoe die vorm te geven in het huidige medialandschap."

De ontwikkeling van Uitzending Gemist heeft grofweg drie fases gehad:

Vanaf 2002: Pioniersfase waarin alles ontdekt moest worden, zowel door de publieke omroep als door het publiek. Uitzending Gemist was toen nog een (snelgroeiende) rubriek op Omroep.nl.

Vanaf 2010: Volwassen fase met volledig herbouwde dienst op een schaalbaar platform; met hoge bitrates en vrijwel alle programma's voor de eerste tien dagen beschikbaar (first window); uitgebreider archief van programma's van omroepen zelf.

Vanaf 2006: Ontwikkelingsfase, omroepen werden verplicht video beschikbaar te maken, als onderdeel van de intekening voor internetgelden. Uitzending Gemist groeide uit naar een breed gebruikte en geroemde dienst, die stap voor stap op alle platforms beschikbaar kwam (web/app/ settop boxen).

Muziek schatten

De Werkwinkel

Vanwege een gedeelde liefde voor het Nederlandstalig chanson, richtten Nico Knapper en Frans van Lier in 1966 de Werkwinkel op. Van Lier blikt terug op het korte, doch roemrijke bestaan van het collectief.

door Frans van Lier

Het moet 1966 zijn geweest: we kwamen elkaar tegen op het Leidseplein en Nico Knapper en ik besloten wat te gaan drinken in een van de cafés. We kenden elkaar al veel langer: hij televisiemaker, ik redacteur van een tv-tijdschrift, beiden dertigers; we hadden elkaar een tijd niet gesproken. We hielden allebei van Franse chansons – hij had lang als chansonnier opgetreden, in Parijs zelfs – en we vonden allebei dat Nederlandse liedjes nog wel wat eleganter, joyeuzer, melodieuzer konden dan, met alle respect, het gemiddelde cabaretliedje of wat er bij de bands werd gezongen.

‘Er zijn wel jonge talenten in die richting’, zei Nico en noemde een trits namen. ‘Die zou je bij elkaar moeten brengen’, vonden we allebei zonder nog precies te weten wat er dan moest gebeuren. ‘In een soort workshop’, bedachten we toen en vertaalden meteen: een werkwinkel, want het ging nadrukkelijk om Nederlands. En daar had je ‘m: de Werkwinkel van het Nederlands chanson.

We namen nog een glas en verzonnen een reeks van activiteiten: optredens van het collectief, combinaties met tekstschrijvers en componisten, coaching, contacten met culturele instanties en de werelden van theater, radio en televisie. En zo is het gegaan, als een speer zelfs. Een jaar of drie, vier heeft de Werkwinkel bestaan, ruimschoots in de

Collectie Frans van Lier, fotograaf onbekend

Frans van Lier, Janine
en Nico Knapper, 1966

belangstelling en ten faveure van een bloeiend liedjesklimaat in den lande.

Nico had ook zijn Franse echtgenote Janine, evenzo chansonière, bij het initiatief betrokken. Gedrieën traden we op een zaterdagmiddag met de hele hupsakee naar buiten. We hadden contact gekregen met een aardige pr-man van een drukkerij in de warme buurt van Amsterdam, drukkerij Siegfried in de Heintje Hoekssteeg, en die bood ons spontaan een fijne accommodatie aan in een zaaltje van hun gebouw.

Daar presenteerden we ons aan de pers met een stuk of zeven, acht zangers en met de aankondiging van een eerste publieke optreden

Muziekschatten.nl

“Opgericht ten faveure van een bloeiend liedjesklimaat”

Het beeldmerk was een ontwerp van Louis Swart

van het collectief in meteen maar een prestigieus verband. Een week later zou in de RAI het inmiddels vermaarde *Grand Gala du Disque* losbarsten en dankzij ons beider goede contacten met organisator Willem Duys hadden we voor elkaar dat tijdens het bal na de uitzending de Werkwinkel zou optreden in een zijaaltje.

Niet alleen een paar kranten gaven ruim aandacht aan het initiatief maar evenzo het spraakmakende tv-programma *Monitor*, dat toen de zondagmiddagen een beetje opschudde. (En zelfs voorkwam in het lied *Zondagmiddag Buitenveldert* van Michel van der Plas, gezongen door Frans Halsema: Mannen met stomme filmgebaren/ staan doelloos uit het raam te staren/ tot het begin van *Monitor*).

We presenteerden met trots ook een heus eigen logo: een beeld waarin de letter

W als een soort tulp (Nederlands symbool) prijkte op zijblaadjes die vooral leken op de vlaggen aan muziknoten. Het was een ingenieus ontwerp van de virtuoze vormgever Louis Swart, een goede vriend.

Het optreden na het platengala verliep prima: een afwisselend programma met o.a. de nog nauwelijks bekende Herman van Veen, Marx Kappers, Joost Nuissl en een aardig, licht exotisch meisje dat zich presenteerde als Odille. Maar het viel natuurlijk de feestgangers op het bal niet kwalijk te nemen dat ze liever bij de vrolijke dansbands bleven rondspringen, dus storm liep het nou ook weer niet in dat zijaaltje.

Bij de al genoemden hoorden tot het eerste collectief ook Robert Smit, Floortje Klomp en Dick Poons. Daar voegde zich later ook bij een volstrekt onbekend meisje met een zilveren stem: een zekere Lenny Kuhr. Zij zong met eigen gitaarbegeleiding een liedje over een troubadour. Een jaar later, in 1969, won ze er het *Eurovisie Songfestival* mee (samen met drie anderen met evenveel punten, een unicum in de historie van het Songfestival). Nog altijd, nu in de nadagen van haar eclatante carrière, mag ze niet van het toneel verdwijnen zonder *De Troubadour* te hebben gezongen, tekst van haarzelf, muziek van David Hartsema.

Eenzelfde bijdrage terzijde van een groot evenement mocht de Werkwinkel leveren aan het Boekenbal, ditmaal in een soort tentachtige ruimte in een van de Stadsschouwburgzalen. Ook hier bescheiden publiek voor een optreden dat bovendien enigszins in het water viel

Het eerste 'collectief', v.l.n.r.
Marnix Kappers, Joost Nuissl,
Floortje Klomp, Dick Poons,
Robert Smit, Odille, Herman
van Veen

doordat de tentwandjes niet bestand bleken tegen de loeiharde dansmuziek daarbuiten.

In de Heintje Hoekssteeg kwam de groep regelmatig bijeen voor repetities en nieuw repertoire dankzij het aanbod van tekstschrijvers als Willem Wilmink, Ivo de Wijs, Jan Riem, Ernst van Altena, en componisten. Niet vandaar maar uit het souterrain van het Paviljoen Vondelpark (later Filmmuseum, nu van de AVROTROS) kwamen veertiendaagse radio-uitzendingen van de Werkwinkel bij de VARA, waarin radioman Joop Koopman de liedjes en de uitvoerenden aankondigde. De Werkwinkel van het Nederlandse chanson was een alom bekend fenomeen geworden.

In de Warmoesstraat exploiteerde zanger/cabaretier Henk Elsink zijn etablissement De Koopermoolen, een pand uit ca. 1500, waarin Elsink, samen met de kok John Fagel, in 1966 een cabaret-restaurant had geopend. Hij zong er zijn liedjes, deed er snaakse conférences en liet er tal van andere artiesten optreden. Ook de Werkwinkel is menigmaal welkom geweest. Het liedjescollectief ging zelfs de grens over toen het deelnam aan het Humorfestival van de Vlaamse plaats Heist (bij Knokke) met Lenny Kuhr en Peter Blanker. Doorgaans schitterden er Belgische vedetten, zoals Miel Cools, Urbanus en Hugo Raspoet. Maar ook kwam Jules de Corte er en het cabaret Ivo de Wijs.

“Als er maar drie zangers doorbreken dan heeft de Werkwinkel zijn doel bereikt”, vond Nico Knapper. Welnu: Lenny Kuhr en Herman van Veen hebben hem niet teleurgesteld en ook Marnix Kappers (overleden in 2016) is veel zichtbaar geweest in tv-komedies.

Toen een jaar of vier na de oprichting de belastingdienst vond dat er tegen de tienduizend gulden aan achterstallige loon- en inkomstenbelasting door de artiesten en de organisatie moest worden betaald, waar niemand ooit had gedacht, heeft Nico die uit eigen zak uitgeteld. Daarmee was de pret er wel af voor de Werkwinkel.

Voormalig mediajournalist Frans van Lier was een van de oprichters van de Werkwinkel

Nieuw binnen bij Beeld & Geluid

COLLECTIE EUGENIE BRANDS

tekst en foto's Erwin Voorhaar

Kostuumontwerp kwam er in de collectie van Beeld & Geluid bekaaid vanaf. Daar is nu verandering in gekomen door een schenking van Eugenie Brands. Haar kleurrijke en fantasievolle kostuumschetsen geven een mooi beeld van de hoogtijdagen van de Nederlandse drama- en showproducties.

Dankzij Marianne Manders, de dochter van Tom “Dorus” Manders, kwam ik op het spoor van kostuumontwerper Eugenie Brands. Een afspraak was snel gemaakt en daar lagen ze, uitgestald op de vloer van een ruim Amsterdam grachtenpand: honderden tekeningen met ontwerpen voor kostuums. Een zeer kleurrijk geheel, dat was meteen duidelijk. Maar ook overviel de gedachte: dit is van groot belang voor de verhalen die wij bij Beeld & Ge-

luid proberen te bewaren en vertellen. En verhalen? Die had Eugenie (mevrouw Brands was wat haar betreft niet aan de orde) paraat, uit een rijk en bijzonder leven als kostuumontwerper voor honderden theater- en televisieproducties.

Kostuumkunst

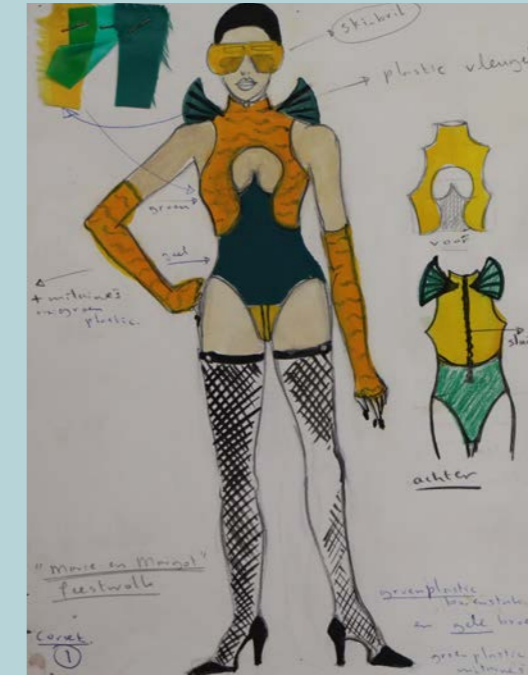
Eugenie is in 1947 geboren als dochter van de kunstschilder Eugène Brands (1913-2002). Eugenie koos voor een ander soort kunst: het ontwerpen van kostuums en het laten passen van die kostuums in de door de regisseurs gewenste setting. Dat betekent veel overleggen en praten, grote en kleine aanpassingen doen, en vooral bekijken hoe dat op de acteurs en actrices zelf ‘werkt’. Lukt het het personage in het juiste tijdsbeeld te plaatsen, en komen alle bedoelingen volledig tot recht?

Kostuumontwerp voor de televisiebewerking van Nescios Titaantjes (KRO, 1982), onder regie van Jan Keja. Een hoogtepunt uit het werk van Eugenie Brands.

Kostuumontwerpen voor producties van Jan Keja. Links twee kostuums voor actrice Teuntje de Klerk die de hoofdrol had in de prijswinnende aflevering *De Vlieg* in de serie *Uit de wereld van Guy de Maupassant* (TROS, 1967). Rechts een kostuum voor de Chinese keizer, een personage uit de *Decamerone* waarvan Keja ook een televisiebewerking maakte (TROS, 1980).

Moderne kostuumontwerpen uit de collectie van Eugenie Brands voor twee televisieshows onder regie van Bob Rooyens. Links en midden kostuums voor een show van Liesbeth List (AVRO, 1980), rechts een ontwerp voor *Kinderen voor Kinderen* (VARA, 1988).

Ze volgt in de jaren 60 de Rietveld Academie en de Rijksacademie (afdeling decor/kostuum), gaat zelf zeer vrij met de daar geleerde waarden om en ontwikkelt zo een eigen stijl. In de praktijk is het het vaak lastig om de op papier gezette ideeën ook uit te voeren, maar destijds – we spreken van de periode 1970 - 1995 – was er bij de omroepen flink wat geld beschikbaar voor relatief dure producties, shows en grote series. Bovendien was er nog een zekere concurrentie tussen de omroepverenigingen, en als de ene iets bijzonders had, dan wilde de ander dat graag overtreffen. De vele setfoto's en artikelen in radio- en televisiegidsen, kranten en tijdschriften die Eugenie me liet zien, getuigen van grootse en kleurrijk uitgevoerde kostuums. Gelukkig kwamen deze zaken ook mee met de schenking van ruim 100 tekeningen.

Jan Keja

Eugenie Brands werkte aan vele theaterproducties mee en aan de donderdaagse eenakters en dramaproducties op televisie, zoals de groots opgezette serie *Uit de Wereld van Guy de Maupassant*. De aflevering *De Vlieg* (1977) leverde Nederland de eerste Emmy Award op. De regisseur van deze programma's was Jan Keja (1937-2024). Met Keja maakte Eugenie Brands de meeste producties, ook de *Decamerone* – *Lessen in Liefde* verhalenreeks, waar 12 afleveringen van gemaakt zouden worden, maar wegens te hoge kosten werden het er maar 6. Dat leidde tot problemen tussen Keja en de TROS, en de regisseur verhuisde uiteindelijk naar de KRO. Daar werkte hij ook weer met Eugenie, ze deden

samen de productie *Nescio* (1982). Dit wordt door Eugenie nog steeds als een hoogtepunt in haar carrière gezien.

In de collectie van Beeld & Geluid bevinden zich vele decor- en toneelontwerpen, van bekende en minder bekende ontwerpsters en ontwerpers. Maar kostuumontwerp kwam er tot nu toe redelijk bekaaid van af. Nu kunnen we aan de hand van deze tekeningen laten zien hoe fraai de drama- en showproducties uit de jaren 80 en 90 werden aangekleed.

Eugenie mocht daarbij werken met toen zeer bekende namen als Pleuni Touw, Ansje Beentjes, Marijke Merckens, Jerome Reehuis, Paul Brandenburg, Marlies van Alcaer, Marjan Berk en Diana Dobbelman. Uit de verhalen van Eugenie bleek dat vooral zeer close

werken met deze acteurs van groot belang was. Zij kleedde de spelers zelf ook in haar creaties en kon zo ter plaatse, en soms nog best kort voor opname, het nodige aanpassen of veranderen, zo werd er meestal wel wat aan decolletés aangepast.... Eugenie mocht dit zelf allemaal bij de actrices uitvoeren. Helder, stijlvol maar zeker niet té tuttig, dat was haar devies.

Groots gedacht

Eugenie werkte ook met regisseur Bob Rooyens (1940). Met Rooyens werd in 1980 een show gemaakt rondom Liesbeth List en Ramses Shaffy, deze show kreeg in Montreux een eervolle vermelding. De soms gewaagde en bepaald opvallende kostuumontwerpen zitten ook in deze verzameling, de afbeeldingen tonen enkele van de personages. Ze werkte ook samen met Bob Rooyens

aan een Duits programma (*Telezirkus*, 1982, WDR) en een aflevering van *Kinderen voor Kinderen* voor de VARA. Ook dit programma was succesvol: het won de zilveren roos van Montreux. Naast deze ontwerpen bevinden zich in deze collectie ook kostuumtekeningen voor *Simones Kerstshow* (1990), de dramaserie *Ontmoetingen* (1981) en *Vincent van Gogh*, beiden onder regie van Jan Keja. Een dergelijk fraai overzicht van een artiestenoeuvre krijgt men niet vaak en is tevens een mooie neerslag van een periode waarin bij de Nederlandse televisie nog groots gedacht werd.

Weer een interessante toevoeging aan de gestaag groeiende verzameling in het Hilversumse huis van de media dus, waar de geschiedenis ook aan de hand van objecten bewaard blijft. Kom gerust eens een kijkje nemen, boek een rondleiding door de depots en verbaas jezelf over wat er allemaal nog wél is. En door de activiteiten in het kader van de promotiecampagne Heel Holland Zoekt wordt het in rap tempo nóg meer....

Erwin Voorhaar is media-manager op de afdeling Vereeuwigen en selecteur voor de objectencollectie.

KOOS POSTEMA

In Café De Eendracht 2022

Op twee radioprogramma's heeft Koos Postema zijn stempel gedrukt, *Langs de Lijn* en *Met het Oog op Morgen*. Jaap Hofman was indertijd eindredacteur van het sportprogramma. Wat weet hij van de komst van Koos?

Hofman: "Rob van der Gaast, als toenmalige chef sport en ik als jonge producer werden geconfronteerd met het vertrek van Tom Blom bij *Langs de Lijn*. We trokken de stoute schoenen aan en benaderden Koos Postema. We kenden zijn brede belangstelling, dus ook voor sport, maar dat was nou niet bepaald datgene waarmee hij furore had gemaakt. Weliswaar had hij zijn affiniteit met sport bewezen tijdens de zegetocht van Reinier Paping in de elfstedentocht van 1963. Tot onze verbazing bleek Koos bereid af te dalen naar de radio. Ten opzichte van televisie was die aloude radio toch een beetje *child of a lesser God*"

den Koos Postema. We kenden zijn brede belangstelling, dus ook voor sport, maar dat was nou niet bepaald datgene waarmee hij furore had gemaakt. Weliswaar had hij zijn affiniteit met sport bewezen tijdens de zegetocht van Reinier Paping in de elfstedentocht van 1963. Tot onze verbazing bleek Koos bereid af te dalen naar de radio. Ten opzichte van televisie was die aloude radio toch een beetje *child of a lesser God*"

Beviel zijn manier van presenteren meteen?

"Werken op die zondagen met Koos en Willem Ruis was twaalf jaar een feest! En in de gloriedagen van *Radio Tour de France* kon je dat in zijn geheel in iedere winkelstraat volgen, omdat het uit alle radio's schalde. Koos had met het laatste uur daarin een essentieel aandeel."

Zo'n bepalende factor was Koos bij *Met het Oog op Morgen*. Samen met Flip Feij voerde Dick Klees destijds de eindredactie.

Klees: "Het omroepbestel was nog verzuild genoeg om programmamakers niet zelf de keuze te laten wie de meest geschikte presentatoren waren. De omroepen hadden op Radio 1 vaste dagen. Wie de uitzendingen op Radio 1 verzorgde, moest die dag de presentator van *Het Oog* leveren. Dat kwam in de praktijk meestal niet neer op de beste kracht op de juiste plaats. Dus was er veel Hilversums gemor over sommige avonden. Maar voor de woensdag hadden wij daar ineens geen enkele moeite mee, omdat deze keuze precies overeenkwam met onze eigen visie: Koos Postema was geboren voor onze succesformule: zijn nuchtere toon had de prettige combinatie 'vertrouwd en geloofwaardig'. Bijkomend voordeel voor de voorbereidende redactie: Koos had aan een half woord genoeg en overtrof altijd de op papier uitgestippelde opzet. Wij konden wat van hem leren!"

Wat zijn de mooiste voorbeelden van Koos' losse, humoristische aanpak?

Hofman: "Aan grappige voorvallen zeker geen gebrek, maar wij willen hier vooral geen louter anekdotisch beeld schetsen van de talentvolle allround vakman zoals we hem kennen. Daarom mogen we blij zijn dat op de dag van zijn overlijden op tv het interview uit 2017 van Jeroen Pauw werd uitgezonden, waarin Koos het laatste woord had. Dat had geen enkele necroloog mooier gekund! Zoals Koos zich daar toonde, zo moeten we hem allemaal blijven herinneren."

Klees vult aan: "Zoals hij daar zichzelf zat te wezen, zo natuurlijk is hij nog te horen in de podcast die hij met mij maakte; nota bene op zijn 85ste!. Koos de rasverteller in *Een jongen in de Oorlog*. Over hoe hij als jongetje de Tweede Wereldoorlog beleefde. Zó scherp, alsof het gisteren gebeurd was!"

Dick Klees en Jaap Hofman
Lees verder: Recordermagazine.nl/im-postema

Tijdens de opname van de podcast *Een jongen in de Oorlog*

Dick Klees

Jf Blokker (95)

Hij was begonnen als muzikant (drummer), maar kreeg grote bekendheid als Barend Servet in de *Fred Haché Show* (VPRO, 1971) en de *Barend Servet Show* (VPRO, 1972-'73) van Wim T. Schippers. Die

legde hem gevleugelde woorden in de mond, zoals 'pollens' en 'peu nerveu'. Als Barend Servet speelde Blokker ook een scène die flinke ophef veroorzaakte: een interview met 'koningin Juliana' terwijl zij spruitjes afhaalt. De VPRO kreeg een berisping en Blokker werd bedreigd. Hij speelde verder kleine rollen in tv-programma's en in het theater, onder meer in *De Jantjes* en *Boeffje*. Blokker was naast muzikant en acteur ook tekenaar.

Bas Nieuwenhuijsen

Femke Boersma (90)

Ze maakte onder de artiestennaam Femke Talma op 19-jarige leeftijd haar filmdebuut in de hoofdrol tegenover Wim Sonneveld in *Het wonderlijke leven van Willem Parel* (1955). Na de Toneelschool Amsterdam (eindexamen 1958) was ze verbonden aan toneelgezelschappen als de Nederlandse Comedie (1958-68) en Zuidelijke Toneel Globe (1968-80) en speelde in vele films als *Wat zien ik?* (1971), *Pastorale 1943* (1978), *Een vlucht regenwulpen* (1981) en *De ratelrat* (1987). Op televisie speelde ze onder meer in *Bijna twintig* (met een ophef veroorzakende verkrachtingscène; 1961), *Een vlieger voor God* (1981), *Vrouwen* (1985) en de serie *Medisch Centrum West* (1990). Nadat ze in de jaren tachtig een relatie kreeg met Frits Bolkestein kwam haar acteerwerk op een lager pitje te staan. Ze was vicevoorzitter van de Raad voor de Kunst, bestuurslid van Kunstenbond FNV en werkte als regiedocent aan de Theaterschool in Amsterdam.

Hans Beerekamp

Leo Born (81)

Leo Born, voorzitter van de NCRV van 2005-2011, trad aan (aanvankelijk als interim-voorzitter) in een tijd dat de publieke omroep weer eens onder vuur lag. Hij voorspelde bij zijn aantreden dat "de vereniging in haar huidige vorm een eindig verhaal is". In 2008 voerde hij een statutenwijziging door die de instelling van een Raad van Toezicht regelde, met meer

verantwoordelijkheden voor de directie. Zijn afscheid in 2011 was tegelijk zijn 40-jarig jubileum als predikant van de Christelijk Gereformeerde Kerken. Hij was gemeentedominee (Dokkum, Rozenburg) maar vooral vele jaren legerpredikant. Omdat hij aan zag komen dat de NCRV niet als zelfstandige vereniging haar 100-jarig bestaan zou vieren, gaf hij, toen het 90-jarig bestaan begon te naderen, de aanzet tot de samenstelling van een uitgebreide geschiedschrijving van de NCRV. Het werd het boek *Verkundiging en Verstrooiing* dat in het jubileumjaar 2014 verscheen.

Willem Hekhuis

Ansje van Brandenburg (92)

Op 6 januari overleed Ansje van Brandenburg, die bekend werd als vaste televisieomroepster van de NCRV (1956-1964). Ze acteerde in *De kleine waarheid* (1972) en presenteerde verschillende programma's bij de NCRV. Daarnaast speelde ze in cabaretvoorstellingen, was bedenker en uitbater van theatercafé 't Winkeltje in Rotterdam (1964-74), directeur van cultureel centrum en schouwburg De Stoep in Spijkenisse (1982-92) en medeoprichter van cabaretfestival Cameretten.

Hans Beerekamp

Lenie Couvée (78)

Couvée was door haar werk als NCRV-omroepster in de jaren 70 en begin jaren 80 een vertrouwd gezicht op de Nederlandse televisie. Daarnaast werkte ze als secretaresse voor *Hier en nu* en presenteerde ze enkele programma's. Na ongeveer tien jaar bij de NCRV werkzaam te zijn geweest, beëindigde zij medio jaren tachtig haar televisiecarrière. In 1983 richtte zij samen met haar man een textielbedrijf op.

Spreekbuis.nl

Beeld & Geluid

Ton Crone (77)

Animatieproducent, -distributeur en -curator Ton Crone was oprichter en directeur (1993-2013) van het Nederlands Instituut voor Animatiefilm (NIAf). Na de opheffing door bezuinigingen op de kunstengroting, werd Crone belangenbehartiger namens Animatieproducenten Nederland (ApN) en in die hoedanigheid mede-oprichter van de Nederlandse Audiovisuele Producenten Alliantie (NAPA).

Red.

Jan van Eijndhoven (78)

Als cameraman voor het *NOS Journaal* reisde hij de wereld rond. Zo deed hij verslag van de Falklandoorlog, de val van de Berlijnse muur, de opstand tegen de Roemeense communistische leider Ceausescu en de Iran-Irakoorlog. Jan van Eijndhoven werkte ook als nieuwsfotograaf voor het *Brabants Dagblad* en was bekend in Tilburg en omstreken.

Red.

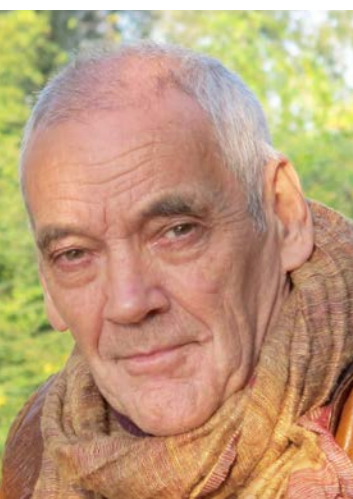
Joost Huijsing

Nico de Haan (78)

Dé vogelaar van Nederland is overleden. Nico de Haan maakte in 1978 zijn mediadebuut in *Vroege Vogels* en was daarna jarenlang vaste gast. Hij was bevlogen, gaf onder meer vogelcursussen, verzorgde meerdere ru-

brieken, gaf CD's uit met vogelgeluiden met onwaarschijnlijk hoge oplages. Nico was altijd vrolijk en in voor een grap. Op 1 april startte bij een actie om te voorkomen dat de merel zou worden omgedoopt tot zwarte lijster. Nico werd 78 en driekwart van die jaren was hij de grote Nederlandse vogelambassadeur. Zo blijft hij bij ons: met zijn lach, de verrekijker om en de *Vroege Vogels*microfoon in de hand.

Joost Huijsing

Jimny Thiesch - wikipedia.nl

Gerben Hellinga (88)

Hellinga schreef romans en scenario's voor film en televisie. Hij schreef onder meer de klassieke korte fake-documentaire *Rudy Schokker huilt niet meer* (1972) over een nabij Schiphol geboren jongen die brult als een straaljager. Schreef de tv-serie *Vic Singel* (1970-71), het experimentele *De legende van de geliefde van de machinist* (1971), tv-drama *Liefde en lange vingers* (1975) en *Ons soort mensen* (1988). Hij schreef thea-

terrecensies en realiseerde toneelstukken, musicals en av-producties over de vermoorde cabaretier Jean-Louis Pisuise en Louis Davids. In 2000 maakte hij met Pieter Verhoeff nog een korte sequel *Rudy Schokker Revisited*.

Hans Beerekamp

Jack Kerklaan (65)

Hij stond bekend als razende verslaggever van Radio Rijnmond en woordkunstenaar. Kerklaan begon bij de VARA. Nico Haasbroek, die hem uit die tijd kende en later hoofdredacteur van Radio Rijnmond was, haalde hem in 1983 naar de regionale zender. Kerklaan reed door de stad op een motor en haalde overal het nieuws op. Zijn interviews doorspekte hij met woordgrappen.

Red.

Trudy van Keulen (87)

Regisseur en programmamaker Trudy van Keulen werkte met Burny Bos in de jaren 80 aan de jeugdprogrammering van de VPRO. In de *VPRO Gids* werd ze herdacht als 'de godmother van *Villa Achterwerk*'. Ze maakte veel documentaires over jongeren, zoals zwerfkinderen in Amsterdam, Palestijnse kinderen in door Israël bezette gebieden, Romakinderen en kinderen in het door oorlog geteisterde Sarajevo.

Red.

Hans Rikkert de Koe (79)

Opgegroeid in een muzikale familie stapte hij na een technische opleiding toch over naar het Nederlands Instituut voor Katholieke Kerkmuziek in Utrecht. Vanaf 1977 werkte hij bijna dertig jaar als radio-geluidstechnicus bij de omroep. Hij werkte zo mee aan actualiteitenrubrieken zoals *Hier en Nu*, *Echo*, *AVRO's Radiojournaal* en *Achter het Nieuws*, documentaires en kerkdiensten voor radio en voor tv. Verder leidde hij diverse koren, waaronder 33 jaar lang het Willibrordkoor uit Hilversum.

Red.

Jan Lenferink (80)

Hij werkte jarenlang voor de VPRO, waar hij meewerkte aan radioprogramma's als *Piet Ponskaart*, maar maakte vooral naam als presentator van de tv-talkshow *RUR* (Rechtstreeks Uit Richter), dat aanvankelijk door Veronica werd uitgezonden (1983-1990). Hij stotterde licht, droeg stevast een streepjesoverhemd en had een glas melk op tafel staan. Vanaf september 1995 was Lenferink

Beeld & Geluid

met *RUR* te zien op RTL 4, RTL 5 en op SBS6. In 2002 maakte hij zijn laatste *RUR*-uitzendingen. Lenferink schreef ook columns voor het *NRC Handelsblad* en *Het Parool*.

Red.

Rinus Michels (93)

De Hilversumse cameraman Rinus Michels legde jarenlang Goois nieuws en evenementen vast voor onder meer RTi Hilversum, NH Gooi en NH. Tijdens zijn omroeploopbaan werkte hij als lichttechnicus, geluidsman en cameraman. Hij was betrokken bij producties als *Bassie en Adriaan* en *Bananasplit* en filmde ook regelmatig voor het Koninklijk Huis. Daarnaast werkte hij voor Zonnestraal, Cinecentrum en de TROS (voor onder andere *TROS Actua*, *Vermist* en *Medisch Centrum West*). Ook na zijn pensioen bleef Michels actief bij de lokale en regionale omroep. Vorig jaar ontving hij een koninklijke onderscheiding.

Spreekbuis.nl

Annemarie Prins (93)

In de necrologieën die over haar verschenen werd vrijwel niet stilgestaan bij haar werk als televisieregisseur. Mensen kennen haar vooral als Maud uit de serie *Oud Geld* of in de rol van Annie M.G. Schmidt in de miniserie *Annie MG*. In de theaterwereld was had ze als regisseur een grote naam, maar haar impact in de televisiewereld moeten we niet onderschatten. Ze bracht niet alleen vernieuwende ideeën over beeldtaal uit theater en film naar het kleine scherm, ze introduceerde ook een democratische manier van televisiemaken binnen de hiërarchisch georganiseerde omroep. Belichters, schakeltechnici, grafisch ontwerpers, decorontwerpers, acteurs en geluidsmensen, iedereen in het productieproces kreeg van Prins inspraak. Zo ontstonden gesamtwerkstukken als *De zeven doodzonden van de kleine burgerman* (1970), *De legende van de geliefde van de machinist* (1971), *Woyzeck* (1972), *Oh, was ik maar nooit getrouwd* (1975).

Liselotte Doeswijk

Frits van Swoll (86)

Hij begon zijn muzikale loopbaan begin jaren 60 als recorder/editor bij platenmaatschappij Phonogram en was ook actief als fotograaf bij jazzconcerten. Zijn foto's werden onder anderen gebruikt voor platenhoezen van Thelonious Monk, Miles Davis, Oscar

Peterson en Dizzy Gillespie. In de jaren tachtig was Van Swoll verantwoordelijk voor promotie en repertoire bij Dureco en in de jaren negentig maakte hij ook de videoclips van artiesten zoals Anouk en DI-RECT. Vanaf 2000 richtte hij zich op loungemuziek en bracht hij onder zijn label Silver Angel Records jaarlijks het compilatiealbum *Ibiza Beats* uit. Hij publiceerde ook boeken, waaronder *My Jazz Moments* (met Philip Freriks) en *Vinyl in Stills*, een fotoboek met beelden van bekende Nederlandse en buitenlandse artiesten uit de periode 1960-'70.

Spreekbuis.nl

Elsje de Wijn (82)

Na haar eindexamen aan de Amsterdamse Toneelschool in 1967 speelde Elsje de Wijn bij verschillende theatergezelschappen, waaronder Toneelgroep Baal. Haar filmdebuut was in *Frank en Eva* (Pim de la Parra, 1973), en daarna speelde ze in vele Nederlandse films van Roeland Kerbosch, Frans Weisz, Digna Sinke, Marleen Gorris en Will Koopman. Op televisie was ze onder meer te zien in de series *Citroentje met suiker* (1972-74), *Het jaar van de opvolging* (1988), *Ik ben je moeder niet* (1995-96), *Verkeerd verbonden* (2000-02) en *Julia's tango* (2007-08). Had een top 40-hit met de door Annie M.G. Schmidt en Harry Bannink geschreven meezinger *Karel* (1970).

Hans Beerekamp

Beeld & Geluid

UIT DE ETHER

Hans Beerekamp hield sinds begin jaren 80 een rubriek bij met korte necrologieën van personen uit de internationale filmwereld, die als *The Big Sleep* verscheen in achtereenvolgens *Skoop*, *Skrien* en *De Filmkrant*; sinds enkele jaren online te raadplegen als *Hetschimmenrijk.nl*. Voor de stichting Nipkow verzamelde hij ook de namen van overleden Nederlandse radio- en televisiemedewerkers; tot voor kort werden die gegevens niet gepubliceerd, maar vanaf nu wel op Recordermagazine.nl.

VIRTUOOS

SPRINGPLANK VOOR TOPTALENT

Zonder publiek geen muziek. En zonder podium geen nieuwe topmusici. Daarom zet AVROTROS zich in voor het aanstormende klassieke muzikalent van Nederland.

Met talenttraject VIRTUOOS geven wij hen een podium op radio en tv. Ze spelen in onze concertseries in TivoliVredenburg en Het Concertgebouw, en we nemen hun debuutalbum op.

Vraag nu kosteloos een proefexemplaar aan van het magazine en de cd en maak kennis met VIRTUOOS.

— Kijk op: [avrotros.nl/proefklassiek](https://www.avrotros.nl/proefklassiek)

AVROTROS

VRAAG
EEN PROEF-
EXEMPLAAR
AAN

